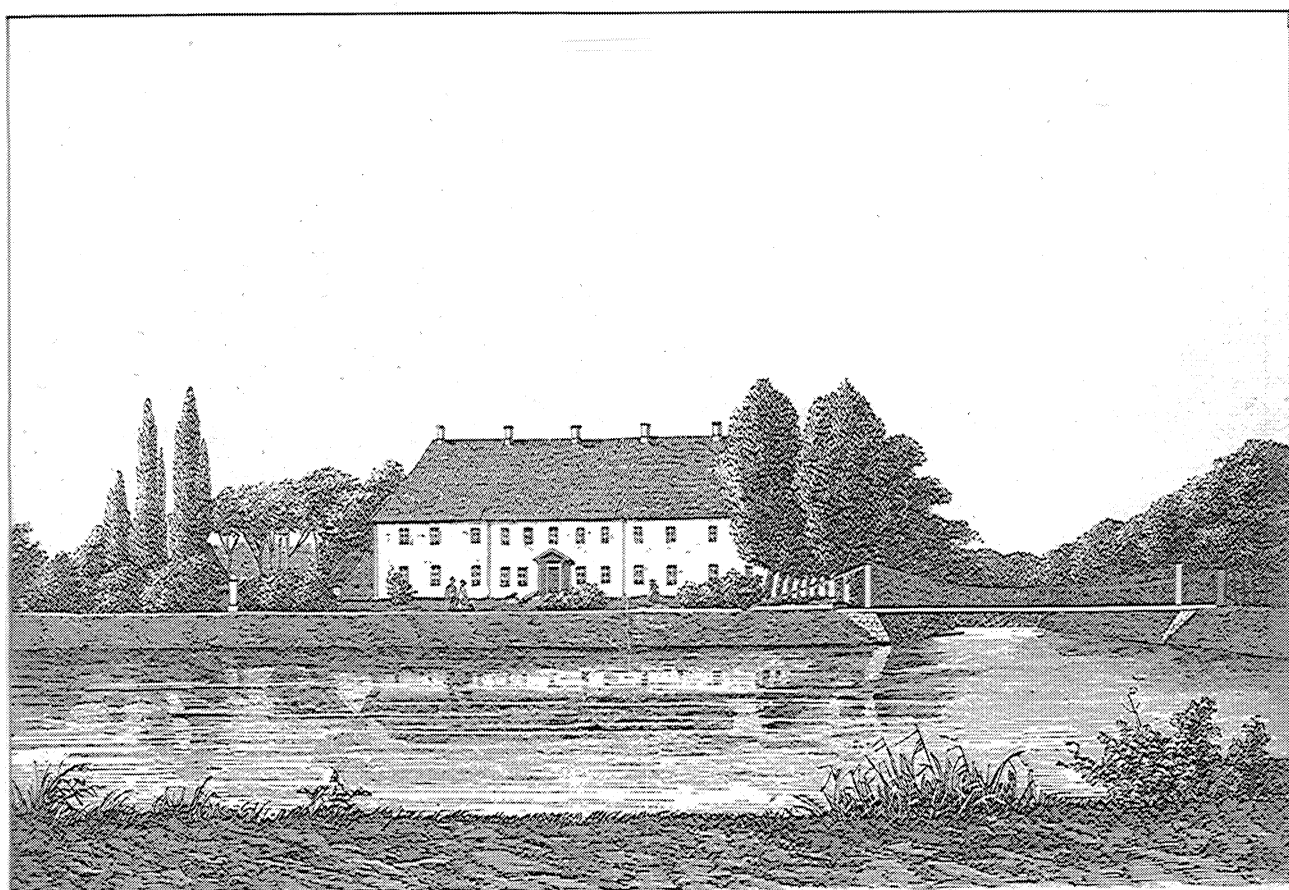

Kulturhistorie

Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt

Assens kommune

Skemaer og kort

1995

Forsidebillede: Brahesborg hovedgård

**Hovedgårdsregistrering
i Fyns Amt**

Skemaer og kort

Udgivet af: Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen
Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ
Telefon: 66 15 94 00

Kortmateriale:
Udgivet af **Fyns Amt**
Grundmateriale: KMS copyright

Tryk: Fyns Amt
ISBN 87 7343 221 0

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 1
Oversigtskort	side 2
Kommunekort	side 3
Brahesborg	side 5
Hagenskov	side 19
Orelund	side 33
Skovgårde	side 45

FORORD

Igennem de senere år har Fyns Amt arbejdet med registrering af de kulturhistoriske forhold vedrørende 123 fynske hovedgårde. Amtet er nu nået til at kunne offentliggøre resultaterne. Den foreliggende rapport er den første udgivelse i afrapporteringen af de kulturhistoriske undersøgelser.

Der udgives i alt 25 kommunebaserede skemarapporter, som formidler de grundlæggende kildeoplysninger, de vigtigste sammenfatninger samt væsentlige kort. Kun kommuner som rummer flere end 2 hovedgårde har deres egen rapport. Ullerslev er derfor trykt sammen med Nyborg, Nørre Aaaby med Middelfart og Munkebo med Langeskov. Marstal -, Ærøskøbing -, Tommerup - og Vissenbjerg kommuner indgår ikke i afrapporteringen, idet de ikke rummer nogen hovedgårde. Til skemaerne er udarbejdet en særskilt nøgle, og derudover publicerer Fyns Amt en sammenfattende rapport og en planlægningsrapport. Skemaoplysningerne er indsamlet af Odense Universitet/ Kerteminde Museum under ledelse af museumsinspektør, doktor phil. Erland Porsmose.

Det er Fyns Amts håb, at skemamaterialet kan blive til gavn for såvel forskere og lokalhistoriske interesserede, som offentlige administratorer mhp. planlægning. Skemaerne sammenfatter på systematisk måde al rimeligt tilgængelig viden, sat op så oplysningerne bliver sammenlignelige fra hovedgård til hovedgård. Herudover anvendelse et stort fond af detaljerede og svært tilgængelige oplysninger fra Erland Porsmoses private kildeoplysninger.

Nøglen forklarer punkt for punkt hvorfra skemaoplysningerne stammer, og hvori (de væsentligste) eventuelle kildekritiske problemer består. Derudover letter nøglen forhåbentligt forståelsen af det til tider ret indforståede fagsprog.

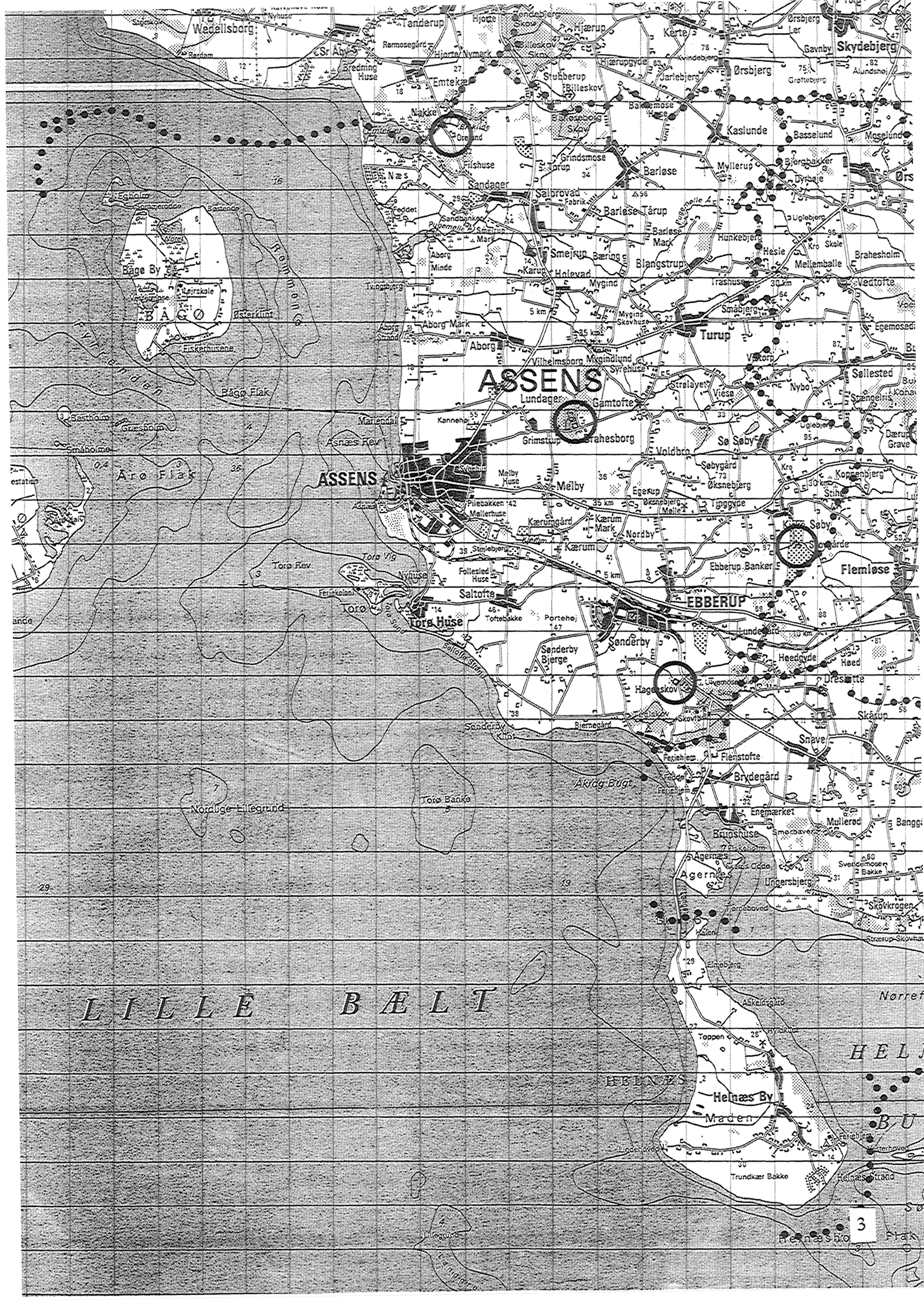
Det skal præciseres, at vurderingerne på skema 6 er udtryk for **en rent kulturhistorisk vurdering**, tilvejebragt på baggrund af skemaer og kort. Den er derfor ikke nødvendigvis udtryk for Fyns Amts endelige opfattelse af bevaringsværdierne og det planlægningsmæssige syn på de fynske hovedgårde.

Erland Porsmose, har udarbejdet den endelige vurdering. Stud.mag. Dorte Nørregaard Madsen og museumsinspektør Ellen Dalsgaard har indsamlet skemaoplysningerne, samt udarbejdet udviklingsbeskrivelser efter 1800.

Assens Kommune

LILLE BÆLT

HELNÆS

HEL

B.U

Brahesborg

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Gamtofte
----------	----------------	--------------------	-------------------

Navn: Brahesborg	Tidligere navn: Bisbo, Bisbogård
---------------------	-------------------------------------

Bemærkninger: Brahesborg hed oprindelig Bisbo, nævnt første gang i 1498 i formen Bysbodhe. Forleddet er bisp, efterleddet bod, gl.da. both. 1662 kaldes gården Brasborres. Navnet Brahesborg fik gården efter Jørgen Steensen-Brahe, der ejede Brahesborg fra 1638.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
---------------------------------	---------------------------

Bemærkninger: Oprindelig var Bisbo en mindre gård under Odense Bispestol. O. 1630 flyttedes den beskedne hovedgård og genopbyggedes som storgodset Brahesborg.

Ejere:	
Odense Bispestol ca. 1530 Verner Svale ca. 1600 Johannes Maccabæus ca. 1615 Ove Bille 1638 Jørgen Brahe 1687 Marcus Gjõe 1708 Manderup Due 1716 Chr. Rantzau 1822 Staten 1828 W.Fr. Treschow 1951 B. Cederfeldt de Simonsen 1992 I. Cederfeldt de Simonsen og P. Cederfeldt de Simonsen	Fælles ejer med nabogården: Barløsegård 1636-1840 Orelund 1775-1835 Under stamhuset, baroniet, grevskabet:

Historiske tildragelser:

Jørgen Brahe blev kaldt den lille konge på Fyn. Jørgen Brahe havde deltaget med ære i Kalmarkrigen, senere blev han landskommisær på Fyn, hvor han skulle varetage Fyns forsvar. Han var som medlem af rigsrådet en stærk modstander af de nye enevældige tanker.

Christian Rantzau, der ejede Brahesborg fra 1716 endte efter at have haft flere høje stillinger i statens tjeneste, som statsholder i Norge, en post han besad indtil 1739, hvor denne stilling blev nedlagt. I 1740 blev han stiftsamtmand på Fyn. På Brahesborg samlede han et meget stort og fornemt bibliotek, med mange unikke håndskrifter fra middelalderen. Disse blev senere erhvervet af Københavns Universitet.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Gamtofte
----------	----------------	--------------------	-------------------

Ejerlavet omkring år 1800

<p>a. Hoved- og avlsbygninger: Hovedbygningen består kun af én fløj, der ligger på en borgbanke ude i søen. Avlsbygningerne, øst herfor, er et stort trefløjet anlæg åbent mod vest. Bag sidstnævnte anlæg ligger der en mindre bygning.</p>
<p>b. Placering i ejerlavet:</p> <p>Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med mindre indhold af skov.</p> <p>Placering: Randplaceret. Orientering: Skov/ager-orienteret.</p>
<p>c. Øvrige bygninger i ejerlavet: Der ligger en del huse rundt om hovedanlægget, men ellers er der kun aftegnet et enkelt i den sydvestlige del af ejerlavet ved vejen til Melby. Der er ikke direkte angivet en vandmølle ved Brahesborg, men det er sandsynligt at én af de aftegnede bygninger er en mølle.</p>

Driftsøkonomi

<p>a. Areal år 1800: 516 ha.</p> <p>Antal marker: 7 heraf i årlig brug: 3</p>
<p>b. Dyrket areal år 1682: 460 + 79 tdr.l.d. (u. Brahesborg). Vangebrug: 2/2</p> <p>Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):</p> <p>1. bon: 42   1.+ 2. bon: 85   eng: 13   skov: 1   græs: 1</p> <p>Bemærkninger: 1682: 14 malkekøer, 71 øksne, 27 ungnød.</p>

Jordbundsforhold og afgrænsning

<p>Landskabsform: K. Vestfyn: Moræneflade med smeltevandsdal mod nord.</p> <p>Jordbund: Overvejende moræneler med sand og grus mod nord.</p> <p>Naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset.</p>

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Gamtofte
----------	----------------	--------------------	-------------------

Relikt-vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygninger er bevaret på borgbanken</p> <p>Avlsbygningerne består kun af to mindre fløje mod nord og syd.</p> <p>Husene er for størstepartens vedkommende forsvundet.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget. Den er kommet en del bygninger til syd for hovedanlægget, foruden avlsgården Wilhelmsborg i den nordlige del af ejerlavet.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Parkanlægget på borgbanken i den store sø er bevaret.</p> <p>Alléen som løber øst-vest er bevaret.</p> <p>Gærdene omkring skovarealerne er bevaret.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Skovarealerne er bevaret.</p> <p>Vådområderne er forsvundet.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	<p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p>		<p>x</p> <p>x</p> <p>x</p>	<p>1638-56 Hovedbygningen opført. Ombygget i 1956.</p> <p>1718 Ladegård genopført 1925 Ladegård genopført 1950-51 Ladegård ombygget</p> <p>Fra parken ud til alléen er der bevaret en ældre jernbro (1850).</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne i ejerlavet er sket dels før, dels efter 1889. Ladegården er først blevet ændret efter 1889, mens en del af husene og vådområderne allerede var forsvundet før 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Gamtofte
----------	----------------	--------------------	-------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1770	1845 ¹	1870 ²	1903	1956	
Tønder hartkorn			108	105 +1	102 +1	90	124	88	85	
Bemærkninger: 1) excl. 9 tdr. htk. skov, skovskyld. 2) incl. Wilhelmsborg.										

Fæstegodset

			1662 ¹	1688 ¹	1775	1845	1870	1903		
Tønder hartkorn			883	872	381	596	477	-		
Bemærkninger: 1) incl. fæstegodset til Barløsegård. 2) incl. fæstegodset til Barløsegård og Østerbygård.										

			1662 ¹	1688 ²	1775 ³	1845	1870	1903		
Antal gårde			119	117	58	94	93	-		
Heraf i hovedgd. sognet			39	37	42	30	5	-		
Antal huse				93	9	87	65	1		
Heraf i hovedgd. sognet				30	6	40	5	1		
Fæsteenheder ialt				210	67	181	158	1		
Bemærkninger: 3) opgørelsen er givet for lav. En del fæstegods kan være opgjort under andre besiddelser.										

Godsfordelingen

	1662	1688	1775	1845			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	41	-	14	28			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	14	-	8	14			
Antal egaliserede samlinger af gårde	2	-	2	0			

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 95 var hoveripligtige til både Brahesborg og de øvrige besiddelser.

Hoveriets omfang pr.gs. gård 1773:

a) pløjedage

b) spanddage ½

c) gangdage 2½

Bemærkninger:

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Gamtofte
----------	----------------	--------------------	-------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Den lille hovedgård Bispbo synes i senmiddelalderen at have tilhørt Odense Bispestol (jf. navnet). O. 1630 blev gården overtaget af Jørgen Brahe, der flyttede den og opførte en ny hovedbygning. Samtidig ændredes navnet til Brahesborg. Hovedgårdens jord udvidedes herved betydeligt, bl.a. ved nedlæggelse af den lille landsby Krarup (3 gårde), og af gårdene Gammelbo og Sønderskov. En gård i landsbyen Vistorp og flere skove inddrogtes ligeledes under hovedgårdstaksten. Herved øgedes hartkornet til 105 tdr. og Brahesborg blev en af de største besiddelser på Fyn.

Brahesborg havde i 1682 ganske udmærkede bonitetsforhold og store engarealer. Besætningen var da også meget betydelig med ialt 113 stk. kvæg. I 1792 havde hovedgården et hollænderi på 200 køer. Agerjorden blev i 1682 dyrket i det for egnen typiske tovangsbrug.

Jørgen Brahe opbyggede Brahesborg til et storgods. Alene fra kronen erhvervede han fra 1639-50 o. 30 gårde i hovedgårdens nærhed, foruden jus patronatus til Gamtofte Kirke. I forening med den nærliggende Barløsegård nåedes et fæstegods på 119 gårde og 883 tdr.htk. i 1662. I alt ejede Jørgen Brahe i 1638 3.200 tdr.htk., hvoraf størstedelen på Fyn. en arvesplittelse reducerede godset til 58 gårde i 1775. Godset lå i 1662 forholdsvis godt arronderet omkring hovedgården, men kun en landsby (Bæring) var egaliseret. I 1775 lå hovedparten af godset samlet i hovedgårdssognet, men kun gårdsamlingen i Egerup By, Karup var egaliseret. Brahesborg opnåede aldrig status af stamhus. Brahesborg havde jus patronatus til Barløse og Gamtofte kirker.

b. Efter cirka 1800:

Hovedgårdsejerlavet var o. 1800 på hele 516 ha. I første halvdel af 1800-tallet blev avlsgården Wilhelmsborg oprettet. O. 1903 var arealet til Brahesborg på 439 ha, hvoraf 359 var ager, 5 eng og 55 skov. I 1982 var arealet til Brahesborg avlsgård 373 ha, medens Wilhelmsborg havde 234 ha. Hertil kom skovdistrikter.

Det ret store fæstegods på 94 gårde og 87 huse blev for hovedpartens vedkommende solgt fra i anden halvdel af 1800-tallet. I første omgang blev det kun solgt til arvefæste. O. 1903 var der ansat 27 tjenestefolk og 9 daglejere til selve driften. Herudover var der 3 ansat i stalden. I roe- og høsttiden beskæftigede man 25 ekstra mænd.

Hovedgårdstaksten falder lidt i perioden 1800 til 1956 på grund af oprettelsen af afbyggergården Wilhelmsborg. Jorden var o. 1770 delt op i 7 marker, hvoraf de tre var i brug årlig. O. 1903 var der 2 omdrifter med hver 6 marker, hvoraf 1 lå brak og 2 med kløver og græs. Besætningen var ikke på mindre end 230 køer og 80 kalve og ungkreaturer.

Ud over selve Brahesborg avlsgård hørte Barløsegård og Orelund til besiddelserne. De blev solgt fra i hhv. 1835 og 1840. O. 1903 ejede man foruden avlsgården også Hestholmgaard og Vilhelmsborg. De to gårde havde et samlet htk. på ca. 60. Brahesborg havde tillige indtægter fra et konge- og kirketiende. Det blev o. 1903 opgjort til 185 tdr. htk.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Gamtofte
----------	----------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering: særlig interesse.**

1. Brahesborg har sin rod i den lille, middelalderlige hovedgård Bispbo, der synes anlagt af Odensebispen, muligvis i forbindelse med sysselprovstens sæde i Gamtofte. I sin nuværende form er Brahesborg anlagt o. 1630 af Jørgen Brahe ved nedlæggelse af en landsby og en række enkeltgårde. Brahesborg blev en af de største hovedgårde på Fyn. Brahesborg er centralplaceret i sit ejerlav. Af karakter er Brahesborg korngård.
2. Fra Jørgen Brahes tid til i dag er tilliggendet bevaret intakt, idet dog aflæggergården Wilhelmsborg er udparcelleret først i 1800-tallet. Fra Jørgen Brahes tid forblev fæstegodset på et niveau af o. 100 gårde. Brahesborg opnåede jus patronatus til Barløse og Gamtofte kirker, men mærkeligt nok aldrig stamhusrettigheder. Fæstegodset afhændedes i de sidste årtier af 1800-tallet.
3. Hovedbygningen fra 1600-tallet er opført af Jørgen Brahe. Ladegården er opført i 1900-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om et usædvanlig typerent eksempel på en stordrift skabt med henblik på kornavl af den "lille konge på Fyn". Anlægget er i sine grundtræk bevaret fra dens tid.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. Hovedbygningen fra 1600-tallet er velbevaret. Ladegården er fra 1900-tallet. Parkanlæg og alléen er bevaret, bl.a. med en jernbro fra 1850.
2. Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Skovarealerne er bevaret, men vådområderne er forsvundet.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: Tomterne af landsbyen Karup, og gårdene Gammelbo og Sønderskov samt hovedgården Bispbo.

KORT 1

Thirne
Sille
1597290 H 03
16
1597290 H 03
16

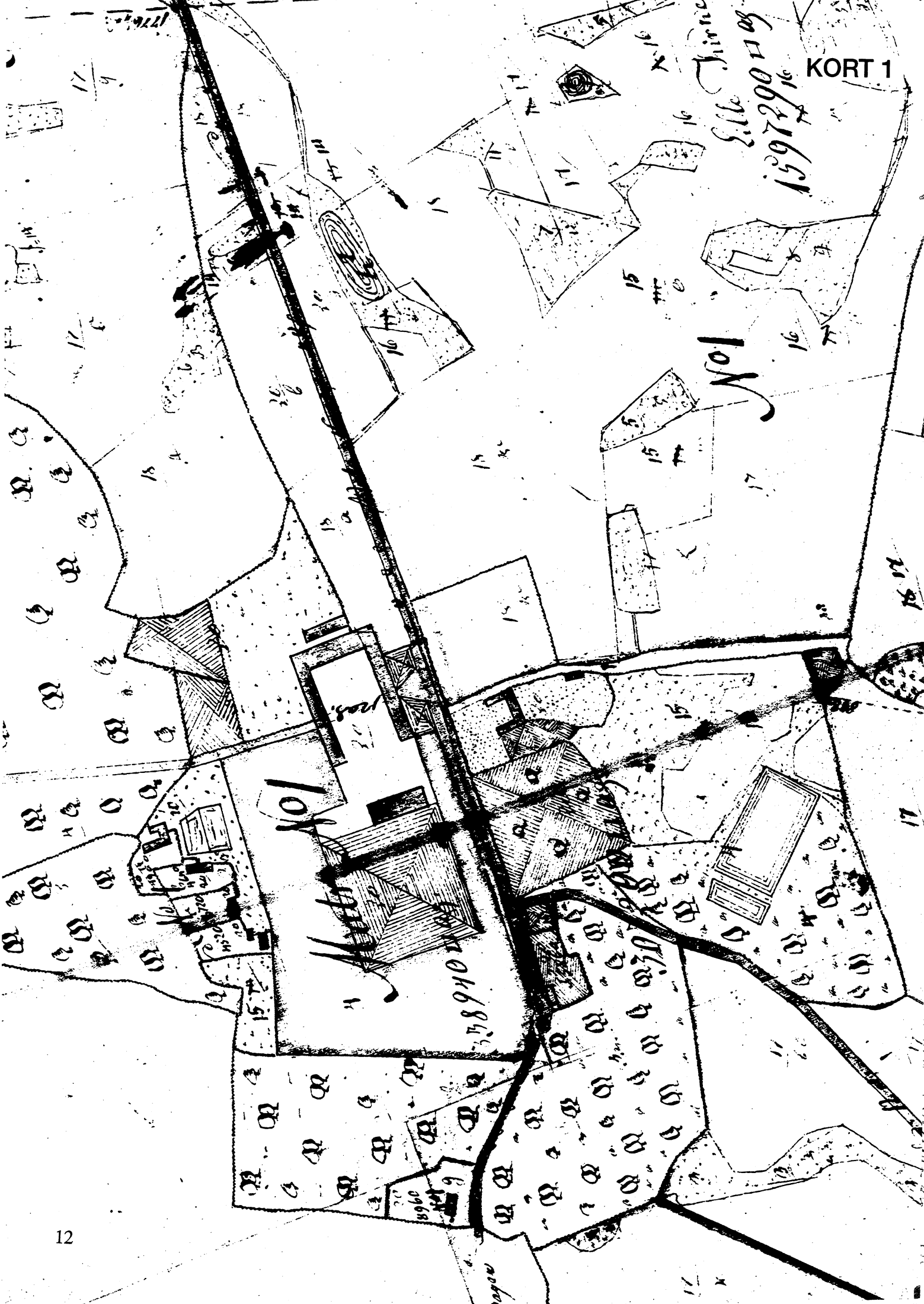
No 1

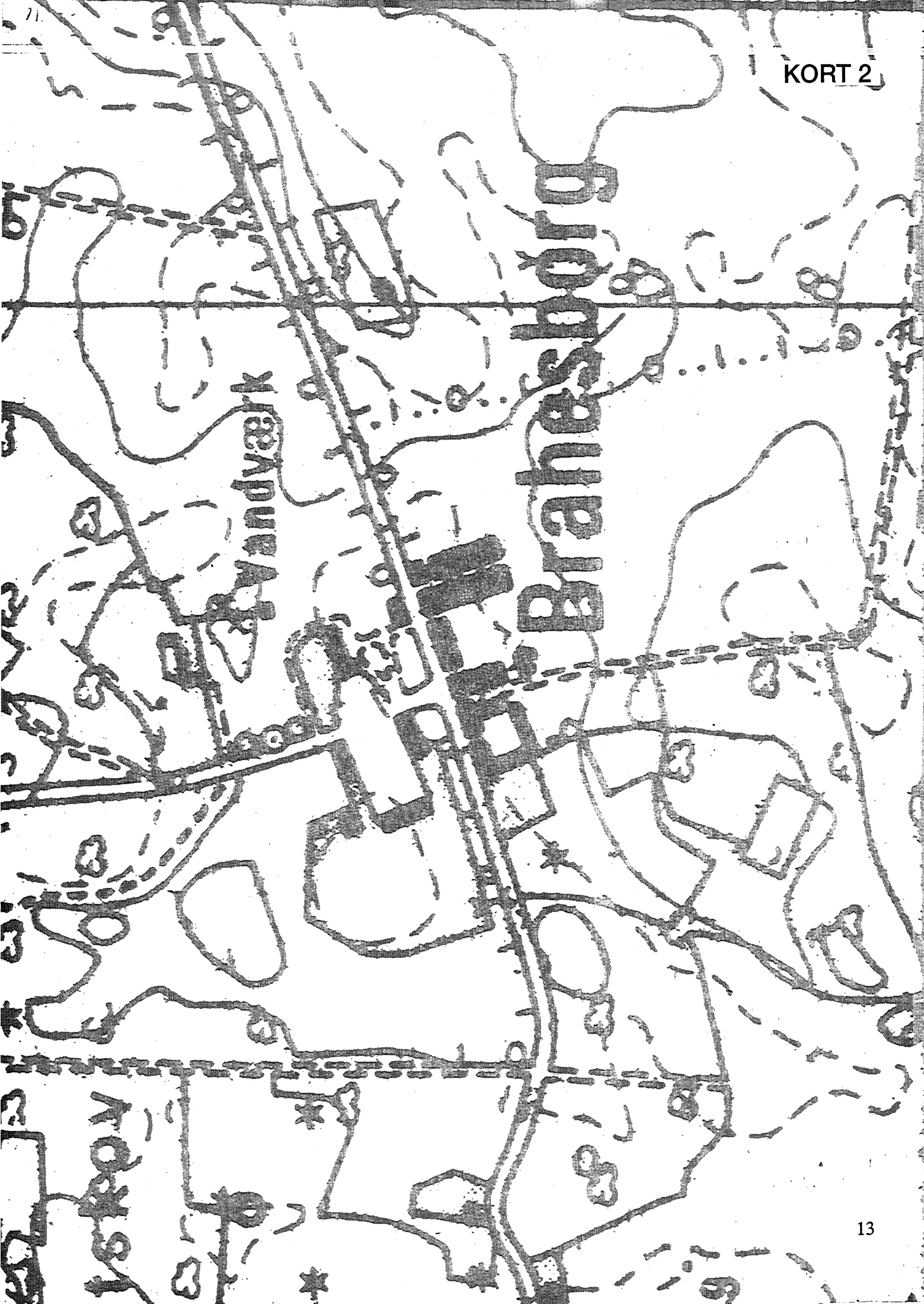
No 1

101684

101684

ander

Aborg

Aborg

Siød

Gamtofte

Brahesborg

Gimstrup

Vadbrø

Assens købstads markjorder

Melby

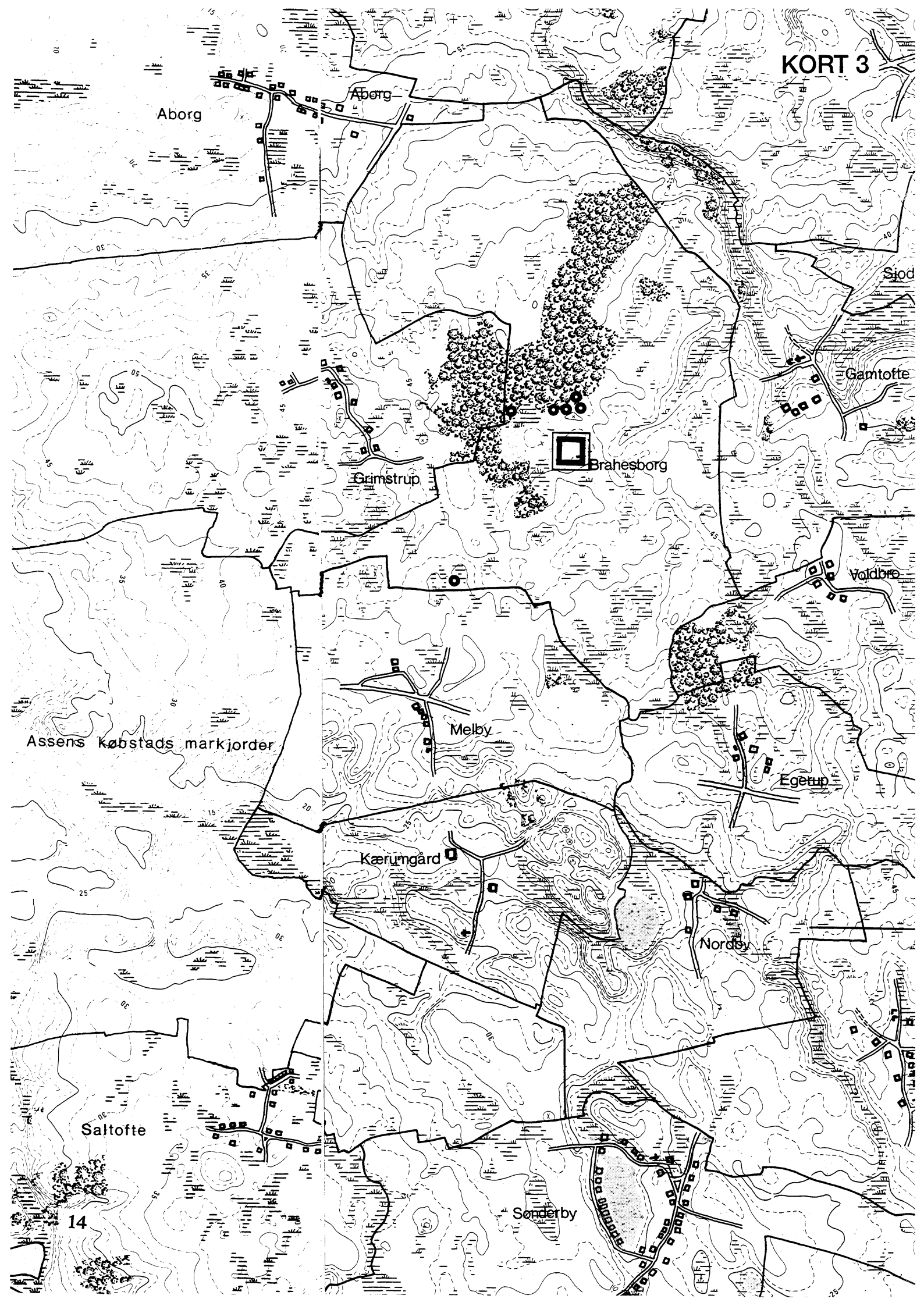
Egerup

Kærungård

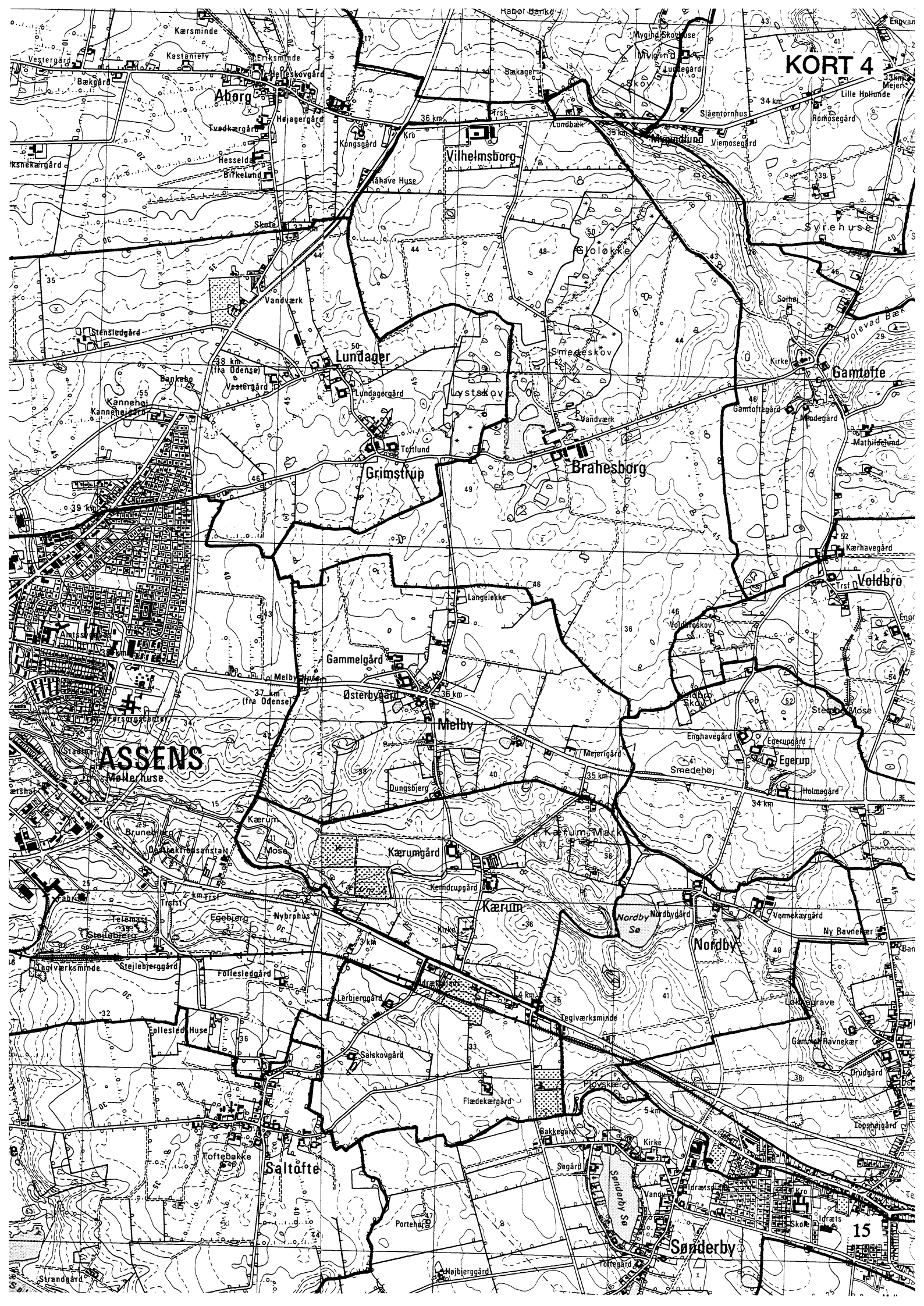
Nordby

Saltofte

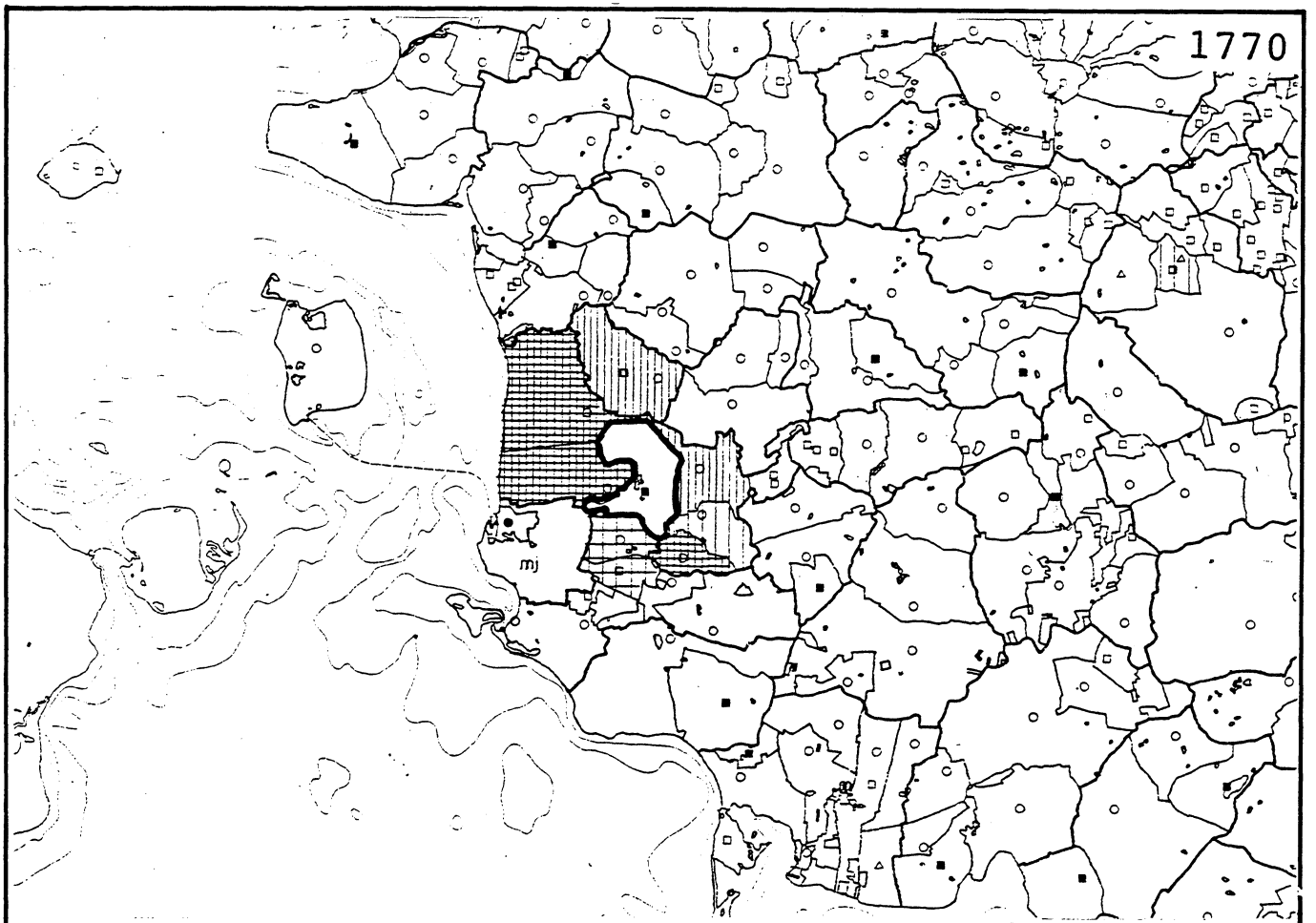
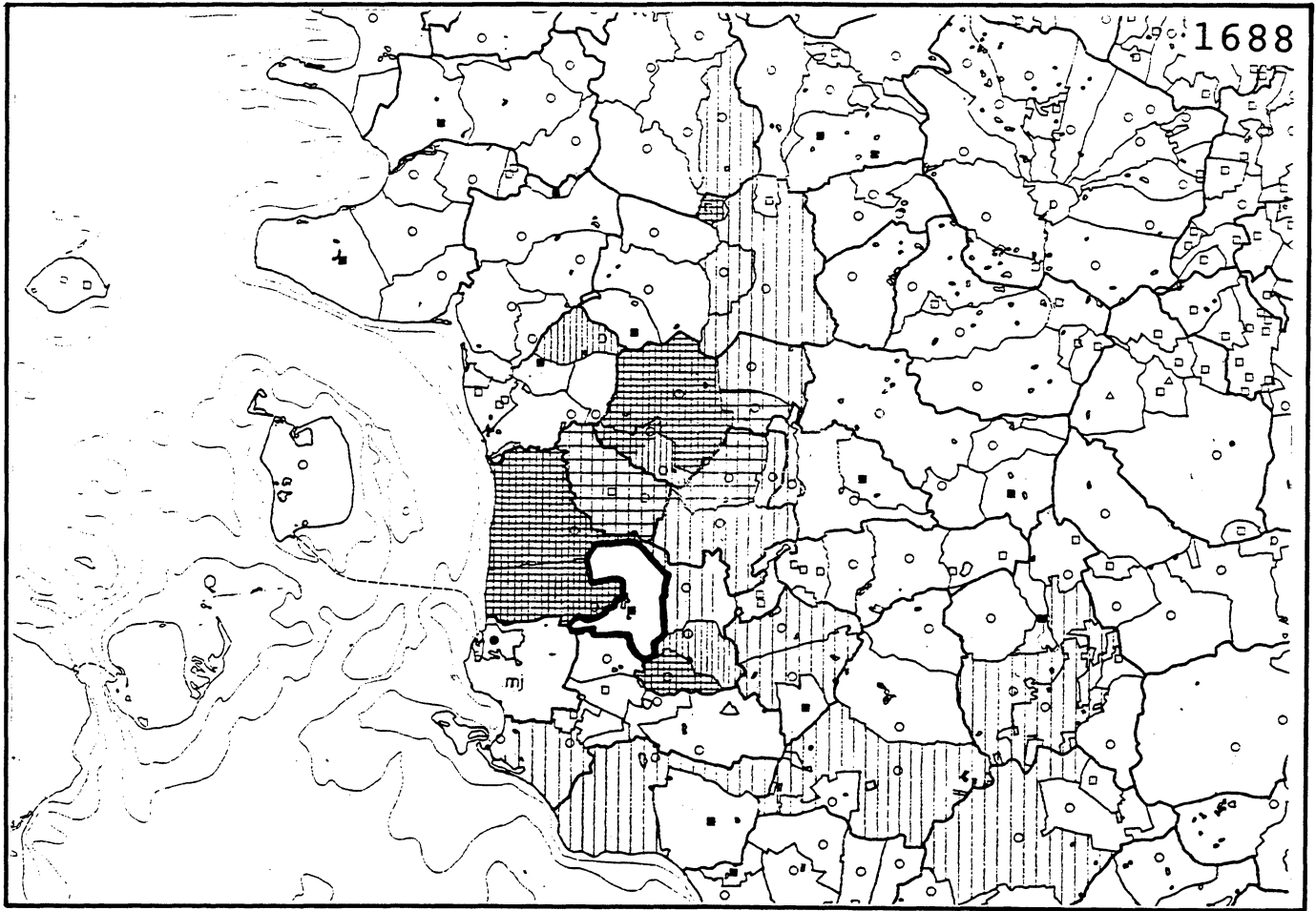
Sønderby

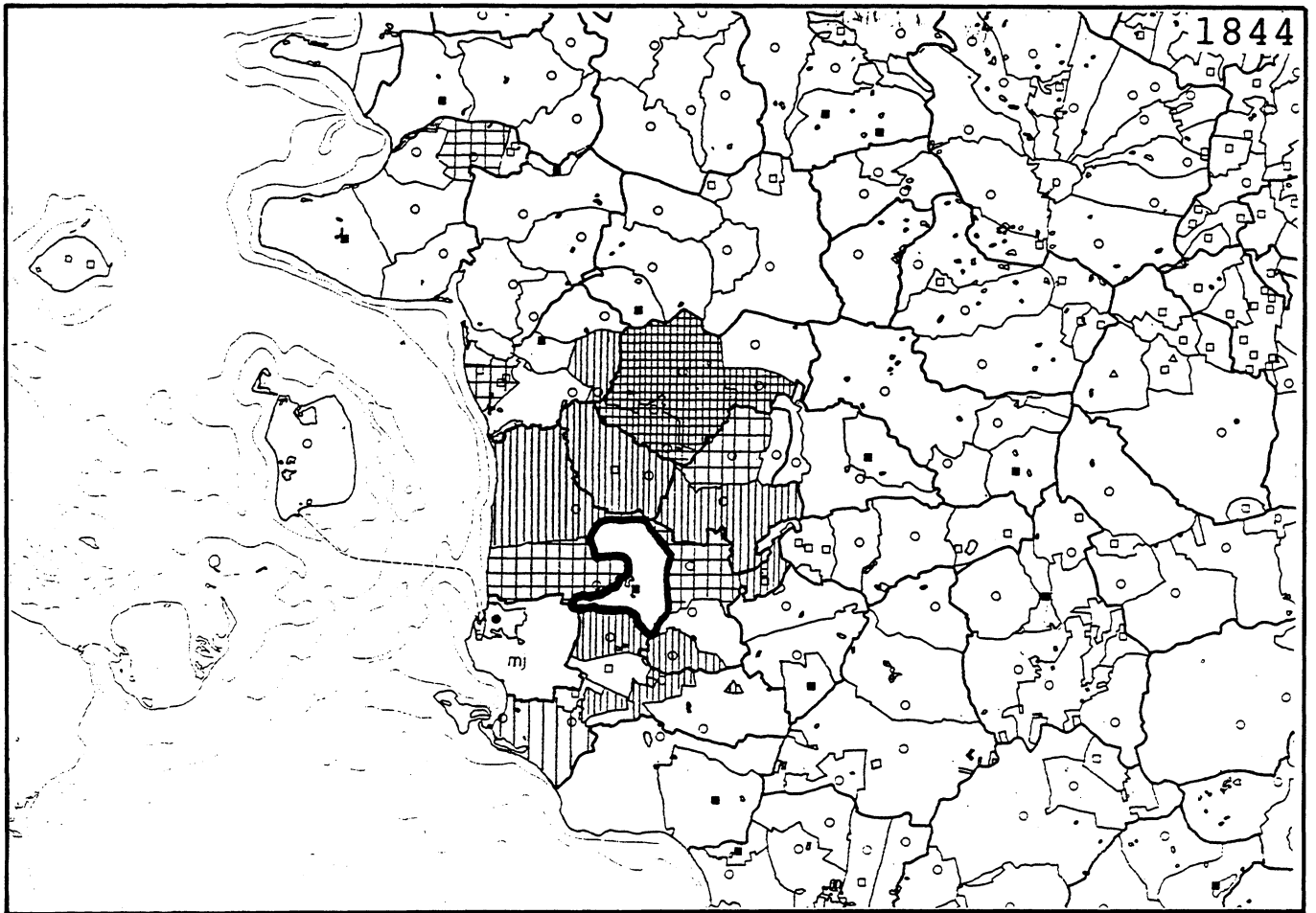

KORT 4

Hagenskov

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sønderby
----------	----------------	--------------------	-------------------

Navn: Hagenskov	Tidligere navn: Frederiksgave
--------------------	----------------------------------

Bemærkninger: Hagenskov er nævnt første gang i 1251 i formen Hagenskouff. Forleddet er mandnavnet Hakun. Fra 1667 kaldtes gården Frederiksgave efter Frederik den 3. der skænkede den til Niels Otto Banner. I 1962 har den nuværende ejer fået tilladelse til igen at kalde den Hagenskov.

Anlægstidspunkt: højmiddelalder	Anlægsform: kongelig borg
------------------------------------	------------------------------

Bemærkninger: Hagenskov er udparcelleret af Sønderbys ejerlav. Et voldsted "gamle slotsbanke" antages at være det ældste Hagenskov. Endnu et voldsted 600 m øst for den nuværende hovedbygning var i brug fra senmiddelalderen til 1741.

Ejere: 1251 Kronen ca. 1330 De holstenske grever ca. 1350 Kronen 1667 Niels Banner 1707 F. J. v. Dewitz 1765 Fr. W. Otte 1767 Niels Ryberg 1824 Staten 1854 K. W. Wedell 1942 Th. Andersen 1954 P. Shall Holberg nuv. ejer Britta Shall Holberg	Fælles ejer med nabogården: Flenstofte 1797-1820. Under stamhuset, baroniet, grevskabet:
--	--

Historiske tildragelser: Ærkebiskop Jacob Erlandsen blev på Christoffer den 1's foranledning fængslet på Hagenskov i 1259. Under Grevens Fejde blev Hagenskov i 1534 erobret af grev Christoffers tropper. Heidersdorf, der var lensmand blev afsat og lenet givet Mogens Gyldenstjerne. Efter Chr. den 3's sejr blev Heidersdorft genindsat. Jacob Ulfeldt, er havde Hagenskov som len 1605-10 var fra 1607 rigsråd og fra 1609 opnåede han at blive rigskansler. Hans senere så bekendte søn Corfitz fødtes her i 1606. 1658 plyndredes og ødelagtes Hagenskov af de svenske tropper. Fra 1841 var Frederiksgave sommerresidens for den senere Frederik den 7, der var guvenør på Fyn.
--

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sønderby
----------	----------------	--------------------	-------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hoved- og avlsbygningerne ligger samlet, men hovedbygningen ligger lidt tilbagetrukket fra de øvrige bygninger. Den består kun af en enkelt syd-vest-nordøstgående bygning. Avlsbygningerne er et 3-fløjet anlæg med en del mindre bygninger tilknyttet.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord med mindre indhold af eng, skov og kystlinie.

Placering: Centralplaceret.

Orientering: Ager-/engorienteret.

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Der er aftegnet en del huse i ejerlavet. De fleste ligger dels omkring Hagenskov Voldsted, dels omkring teglværket. Ved voldstedet ligger der en mølle. Ved den nordgående vej ligger der en stampemølle.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 569 ha.

Antal marker:

heraf i årlig brug:

b. **Dyrket areal år 1682:** 391 tdr.ld.

Vangebrug: 2/2

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 51

1. + 2. bon: 80

eng: 12

skov: ?

græs: 6

Bemærkninger: 1682: 27 malkekøer, 12 stude, 11 ungnød.

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: G. Vestfyn. Moræneflade med tunneldale.

Jordbund: Overvejende moræneler med tørv og dynd mod øst.

Naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Sønderby.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sønderby
----------	----------------	--------------------	-------------------

Relikt-vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygningen har samme grundplan og beliggenhed.</p> <p>Avlsgården har næsten samme grundplan og beliggenhed som før. Der er dog forsvundet enkelte bygninger.</p> <p>De fleste af husene er bevaret, men stampemøllen og teglværket er væk.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret en del, idet teglværksbebyggelsen er blevet udvidet, og der er bygget en del spredtliggende gårde og huse i ejerlavet.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har samme udstrækning som o. 1800.</p> <p>Enkelte gærder er bevaret især omkring skovene.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Den overvejende del af skov- og vådområderne er bevaret.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Voldstedet syd for hovedgården er bevaret med vandfyldte grave.</p> <p>Slotsmøllen og to porthuse er bevaret.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	<p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p>	<p>x</p> <p>x</p> <p>x</p>	<p>Opført i 1775. Istandsatt midt i 1950'erne.</p> <p>Opført sidst i 1700-tallet. Istandsatt og moderniseret midt i 1950'erne.</p>	
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>De få ændringer der er sket i ejerlavet fordeler sig jævnt både før og efter 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sønderby
----------	----------------	--------------------	-------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1778	1844	1870 ¹	1903	1956	
Tønder hartkorn			59	86	81	85	93	78	38	
Bemærkninger: 1) incl. skovskyld.										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹	1778	1844	1870	1903		
Tønder hartkorn			1546	457	984	634		5		
Bemærkninger: 1) rimeligvis for lavt.										

		1583	1662	1688	1778	1844	18	1903		
Antal gårde		226	211	67	140	137		3		
Heraf i hovedgd. sognet			20	9	30	29		3		
Antal huse		18		85	10	131		26		
Heraf i hovedgd. sognet				45	3	28		26		
Fæsteenheder ialt		244		142	150	268		29		
Bemærkninger:										

Godsfordelingen

	1662	1688	1778	1844			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	43	-	31	25			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	22	-	12	14			
Antal egeliserede samlinger af gårde	1	-	4	3			

Hoveri

Antal hoveriagtige enheder o. 1770: 92	
Hoveriets omfang pr.gs. gård i 1773:	a) pløjedage
	b) spanddage 25
	c) gangdage 45 + en hel hovning
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sønderby
----------	----------------	--------------------	-------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Kongeslottet Hagenskov (administrativt center for Båg Herred) omtales allerede fra 1251. Borgen har afsat sig to tidligere voldsteder, der er bevaret, hhv. nord- og sydøst for Hagenskops nuværende placering. Den nuværende hovedbygning er opført i 1770'erne. Hagenskov er anlagt i Sønderbys oprindelige ejerlav og hovedgården er gentagne gange udvidet. I 1662 var gården på 59 tdr.htk., men i 1667 udvidedes tilliggendet med jord fra 5 gårde i Sønderby og Hagenskov Mølle. Samtidige inddrogtes jorden fra 3 gårde i Å, og Hagenskov nåede herved op på 86 tdr.htk. I 1778 specificeredes hartkornet som 79 tdr. ager og enghartkorn, 2 tdr. skovskuld og 14 tdr. mølleskuld.

Hovedgården havde i 1682 391 tdr.ld. af en udmærket bonitet under plov. Jorden dyrkedes i tovangsbrug med 4-årig rotation. Der var rigelig med skov, eng og græsning i ejerlavet. Alligevel var besætningen i 1682 forholdsvis beskeden på 50 kreaturer. Ressourcemæssigt var Hagenskov en af de bedste hovedgårde på Fyn o. 1800.

Under kronlenet Hagenskov hørte i 1583 226 gårde og 18 huse i Båg Herred. I 1667 skænkede kronen hovedgård og gods til Niels Banner, der som følge heraf ændrede navnet til "Frederiksgave". Af bøndergods medfulgte 1.116 tdr.htk. De 217 gårde svandt dog ind til 144 i 1688, og i 1707 var bøndergodset nede på 603 tdr.htk. Herefter øgedes godset igen. I 1778 bestod bøndergodset af 984 tdr.htk., godt arronderet. Af egaliseret gods kan nævnes 30 gårde i Sønderby, 8 gårde på Helnæs og 6 gårde i Søllested. I 1660'erne tilkøbtes Dreslette Kirke.

Godset overtoges i 1767 af Niels Ryberg, der gennemførte dygtige reformer og opførte en ny hovedbygning. I hans tid blev godset et af de bedste på Fyn. Ved indkørslen til enemærket opførtes to porthuse, der står endnu.

Hagenskops historie er afgørende præget af dets fortid som kongelig borg og mange rigshistoriske begivenheder har tilknytning hertil.

Møllen, der eksisterer endnu, havde stor betydning. I 1599 fik lensmanden på Hagenskov alle kronens bønder i Båg herred dømt til, at de skulle bruge denne mølle.

b. Efter cirka 1800:

Hovedgårdsejerlavet var o. 1800 på ikke mindre end 569 ha. O. 1903 blev avlsgården opgjort til 567 ha, hvoraf 342 var ager, 38 eng og mose, og 139 var skov. I 1926 solgtes 183 ha til staten i forbindelse med grevskabet Wedellsborgs overgang til selveje.

I 1982 var arealet 203 ha, hvoraf 173 ha var ager, 20 ha skov og 10 ha eng.

Det tilsvarende store fæstegods på 137 gårde og 131 huse blev for hovedpartens vedkommende solgt fra i anden halvdel af 1800-tallet. O. 1903 blev gården drevet af 18 faste folk og 12 daglejere.

Hovedgårdstaksten ændres en smule i 1800-tallet, mens den største ændring skete i 1926 ved frasalget, hvor hovedgårdstaksten faldt fra 78 til 36 tdr.htk. O. 1903 var jorden delt i 2 skifter på hver 5 marker. Der var da 180 køer og 100 stk. ungkreaturer og kalve, og der produceres 100 fedesvin årligt.

I 1824 blev Hagenskov overtaget af statskassen efter ejerens fallit. Kongen benyttede gården som sommerbolig i nogle år, men i 1854 blev den solgt til besidderen af grevskabet Wedellsborg. I 1883 blev den oprettet til stiftelse for familien, men blev solgt til fri ejendom i 1925.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sønderby
----------	----------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering: særlig interesse.**

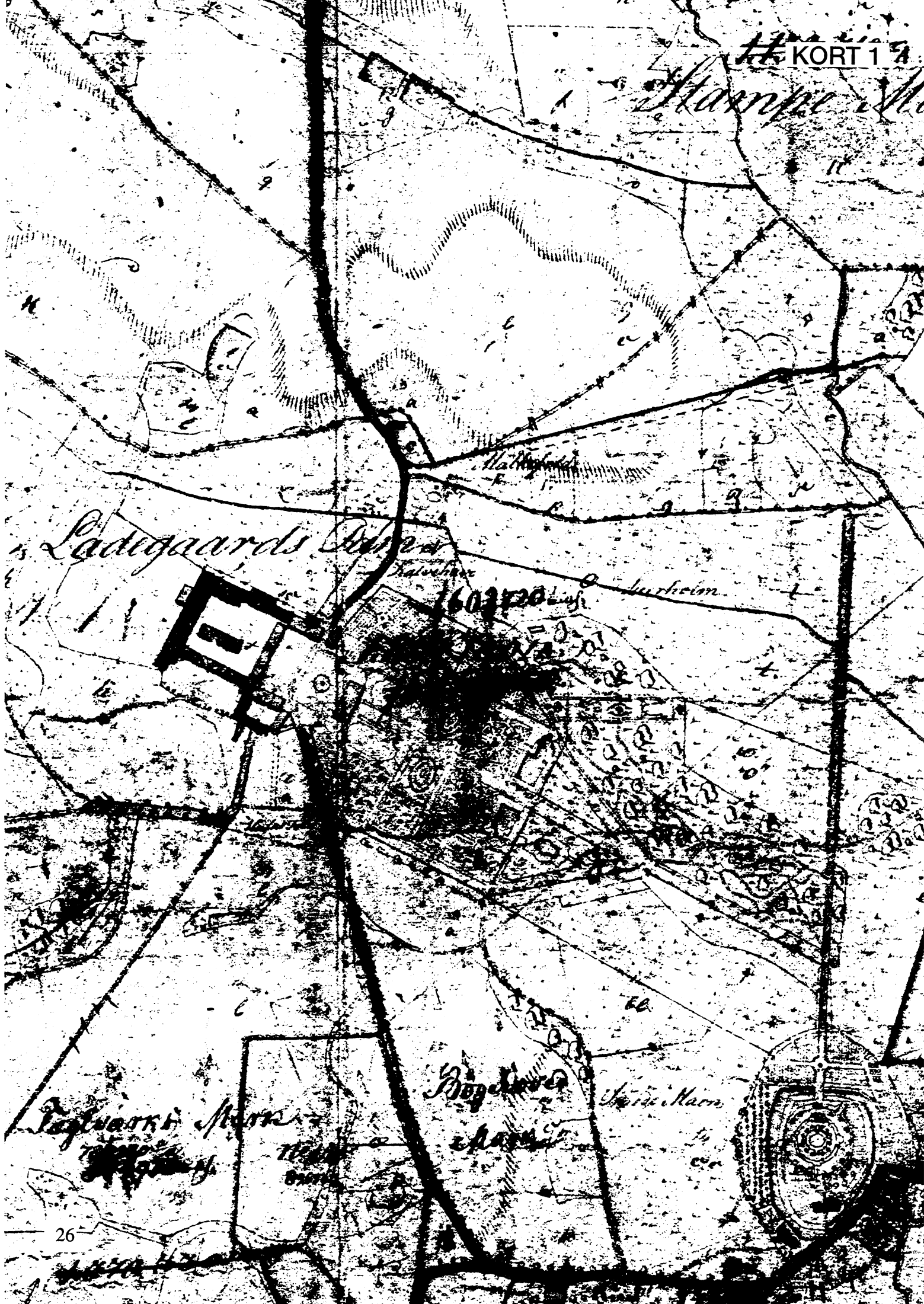
- Hagenskov omtales som kongeligt slot fra 1200-tallet. Med afbrydelse fungerede slot og ladegård som centrum i det kongelige len Hagenskov frem til 1667. I forbindelse med overgangen til privateje udvidedes Hagenskavs ejerlav betydeligt til en af de største og bedste besiddelser på Fyn. Af type er Hagenskov en kystskovgård med god agerjord, rigelig eng og god skov.
- Som centrum i det kongelige len administrerede Hagenskov godt 200 gårde i 1500-1600-tallet. Efter overgangen til privateje forblev godset meget betydeligt, o. 140 gårde. Det afvikledes først i anden halvdel af 1800-tallet. I 1926 udstykkedes halvdelen af agerarealet til husmandsbrug.

Godset forblev af høj status med et velarronderet og egaliseret bøndergods, flere kirker, hvoraf en ombyggedes til observatorium.
- Sidst i 1700-tallet nyopførtes en hovedbygning ved ladegården, medens den tidligere tomt med voldstedet inddrogdes i et haveanlæg.
- Talrige historiske begivenheder knytter sig til Hagenskov, der i 1840'erne en overgang fungerede som sommerresidens for kronprinsen.

Sammenfattende drejer det sig om en sjælden anlægstype med en enestående udviklingshistorie.

Relikt-vurdering: særlig interesse.

- Hovedbygningen fra 1767 med det tilhørende imponerende ladegårdsanlæg er bevaret. Haveområdet er bevaret.
- Ejerlavet har bevaret den overvejende del af skov og vådområderne, men er noget præget af nybebyggelse.
- Særlige relikter: Slotsalléen med tilhørende porthus (der er endnu et ved ejerlavets modsatte rand), vandmølle, slotsbanke og husbebyggelse udgør et nærmest enestående reliktområde i fynske sammenhæng.
- Arkæologiske interesser: Tomterne af gårdene i Å, rester af bebyggelser på og omkring voldstedet.

Stamper

Ladegaards

1603720

Ladegaards

Bog

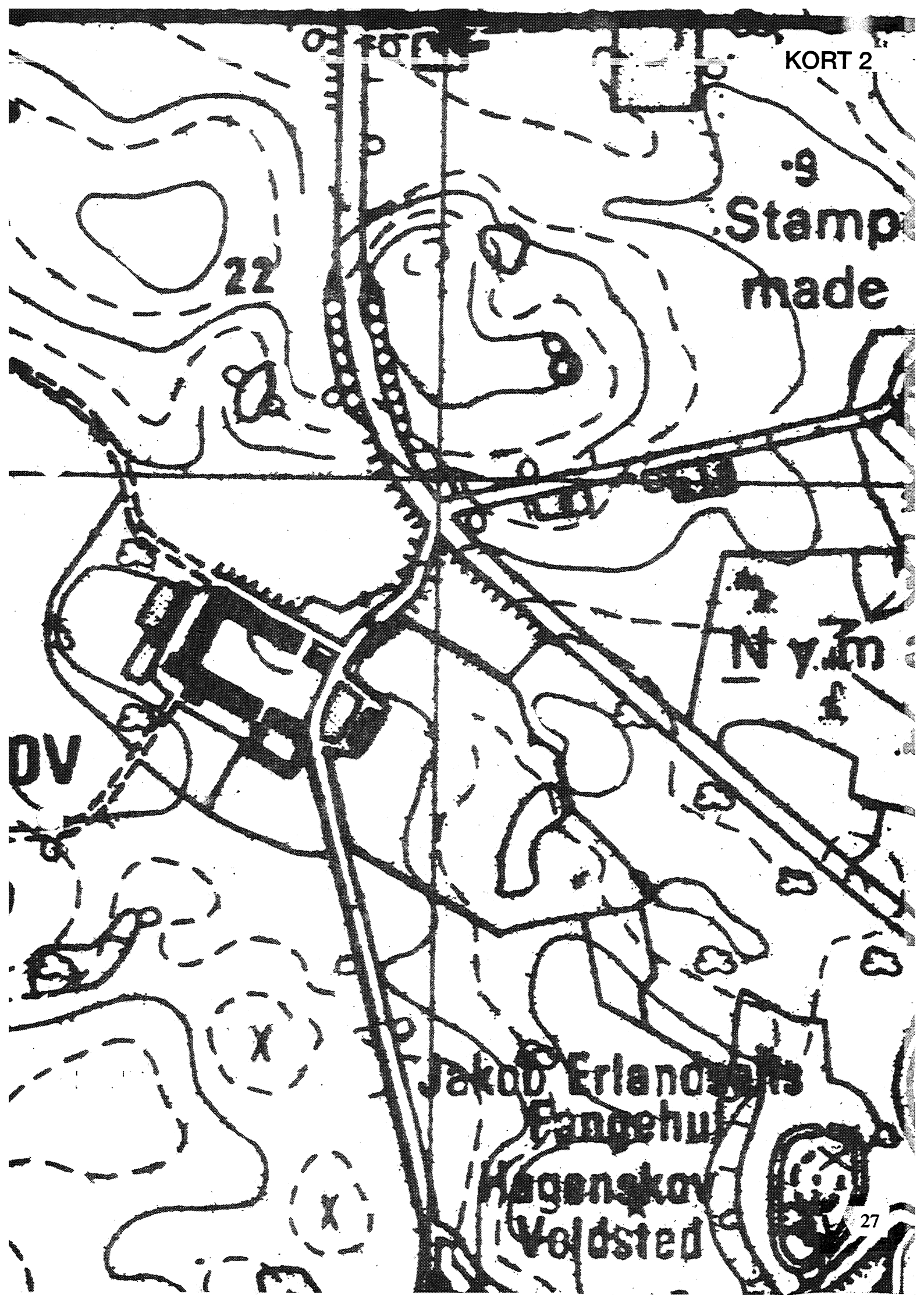
Stamp
made

22

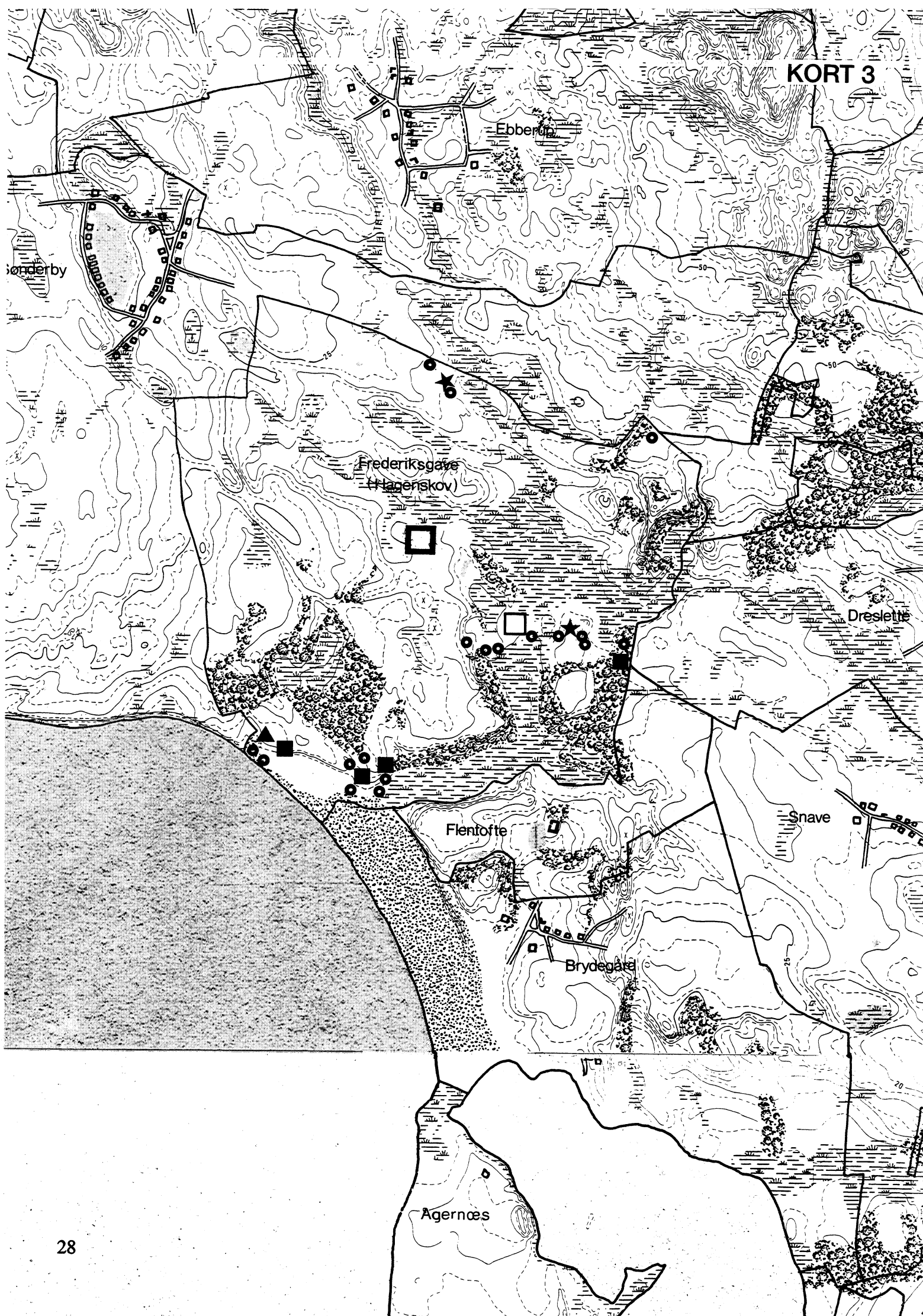
N. van

DV

Jakob Erlanovs
Fangehu
Hagenskov
Voldsted

KORT 4

Sønderby

Eberup

Sønderby Mosemark

Hagenskov

Højskov

Flenstoft

Feddert

Brødegård

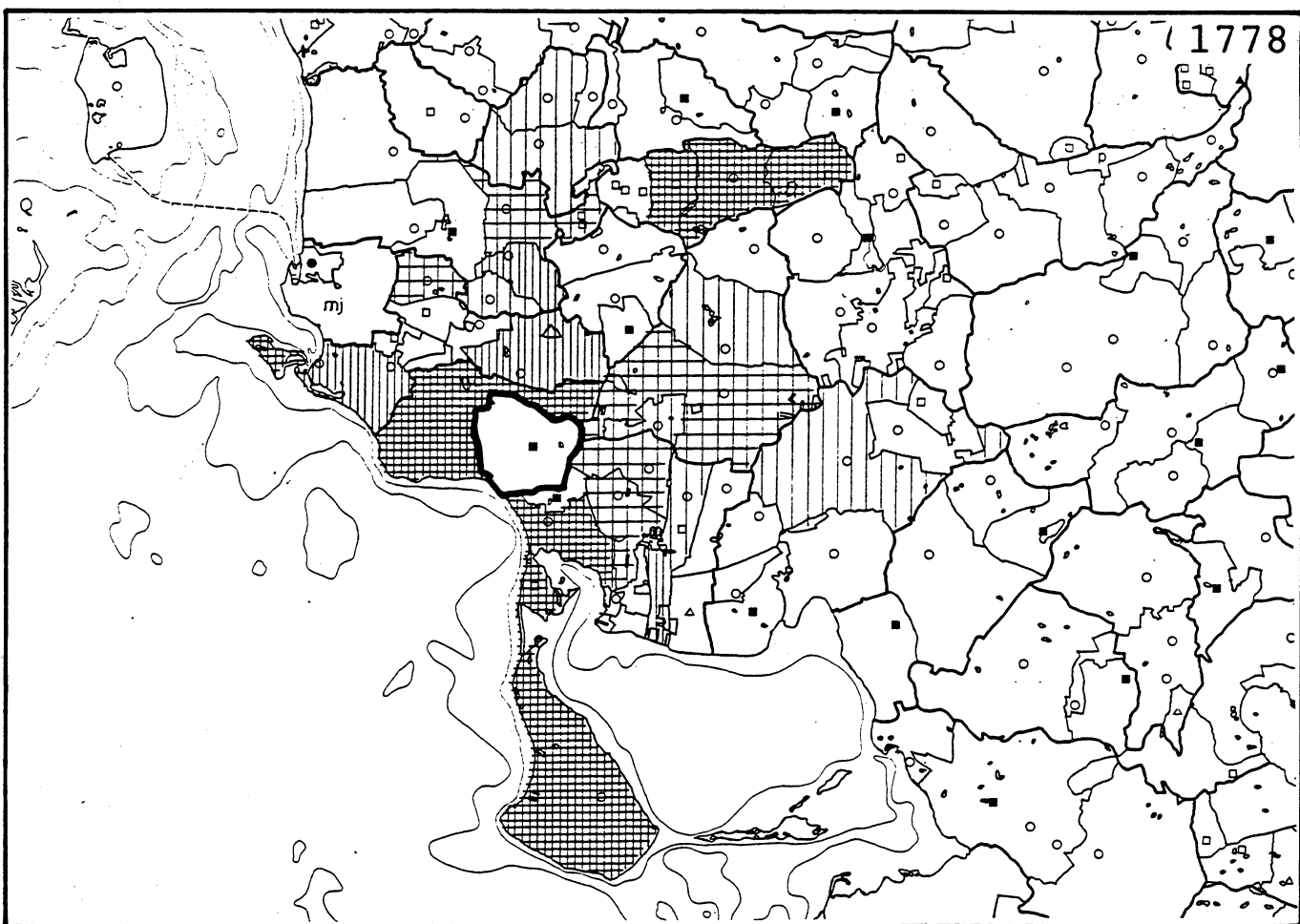
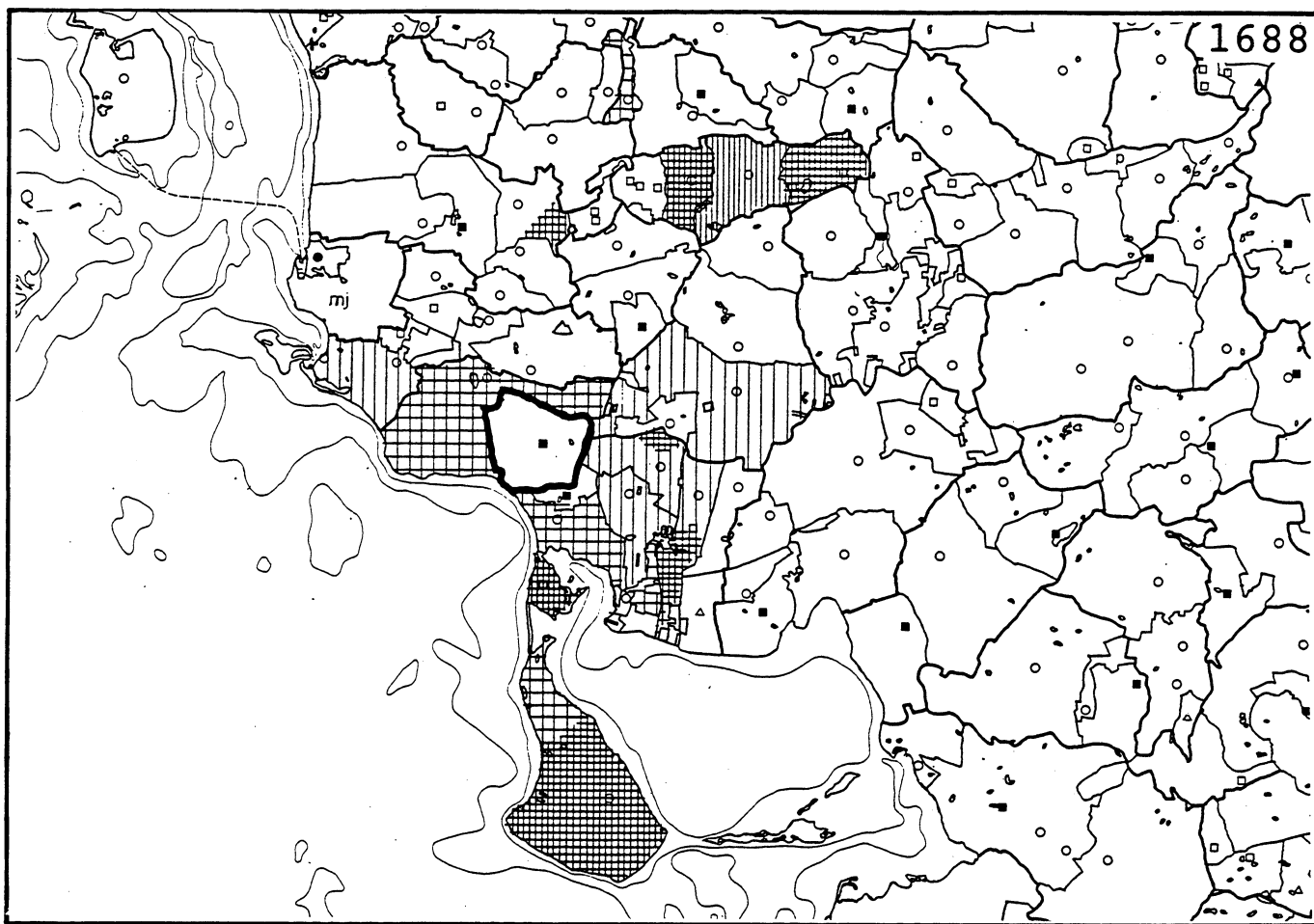
Brunshuse

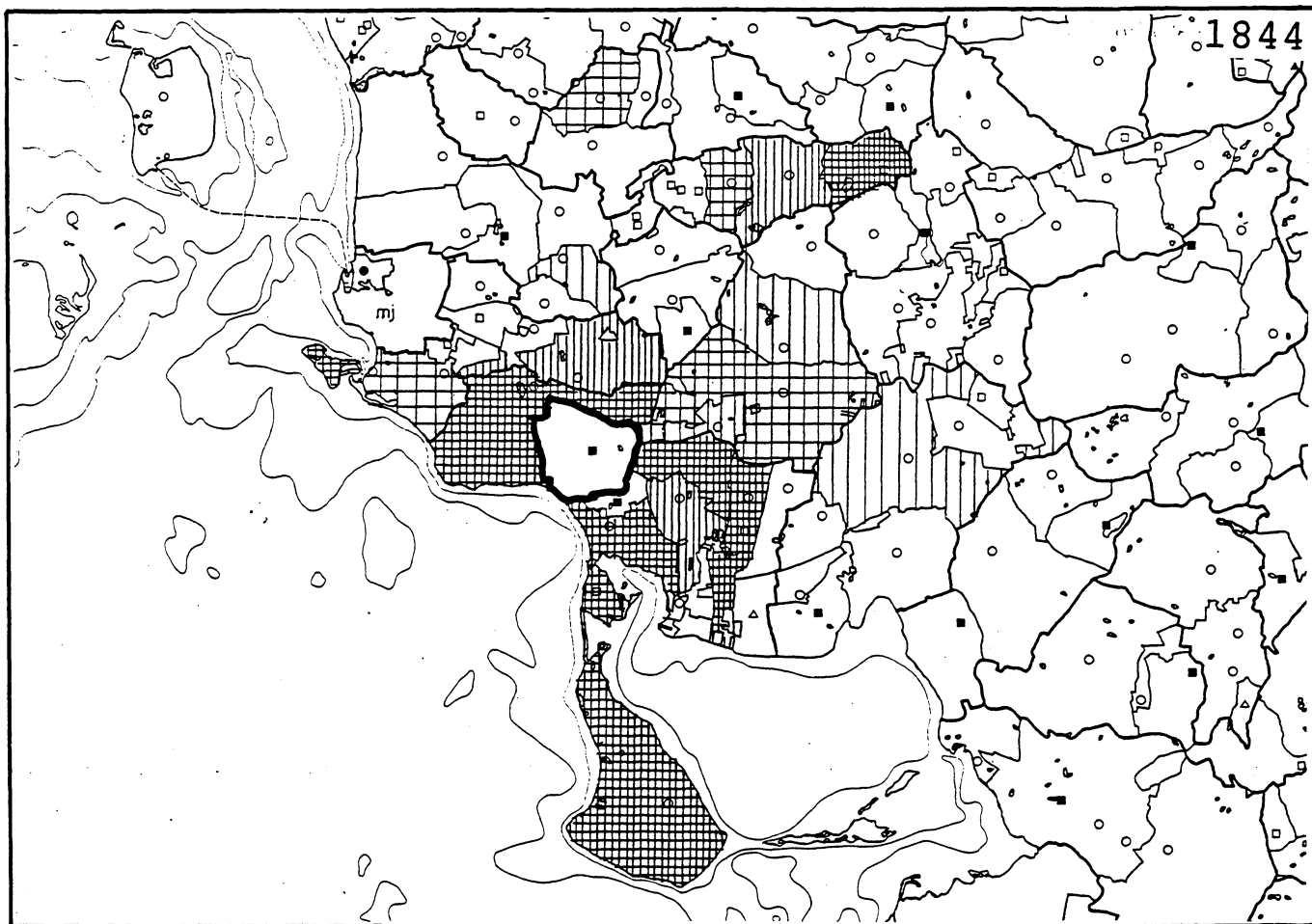
Enemærket

Agernæs

IKROG BUGT

29

Orelund

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sandager
----------	----------------	--------------------	-------------------

Navn: Orelund	Tidligere navn:
------------------	-----------------

Bemærkninger: Orelund er nævnt første gang i 1600 i formen Orelunde. Forleddet kommer af gl.da. vara, der betyder overdrev.

Anlægstidspunkt: som hgd. ca. 1550	Anlægsform: enestegård
---------------------------------------	---------------------------

Bemærkninger: Orelund var oprindelig en enestegård, der senere blev delt i 2 bøndergårde, af hvilke hovedgården blev anlagt. Orelund er udparcelleret af Sandagers ejerlav.

Ejere:	
ca. 1536 Philip Heidersdorf	Fælles ejer med nabogården: Brahesborg 1775-1835
ca. 1600 Erik Philipsen Heidersdorf og Johannes Norby	
1632 Knud Skinkel (denne handel er muligvis gået tilbage)	Under grevskabet: Wedellsborg 1835-1926
1649-50 Ide Heiderdorf	
1667 Chr. Jørgensen Skeel	
1676 igen skøde til Chr. Skeel	
1679 Jens Pedersen Phil	
1703 Laurids Lauridsen	
1755 Jacob v. Meurs	
1764 J. C. Blunck	
1775 C. A. Rantzau	
1828 W. F. Treschow	
1835 C. W. A. S. Wedell	
1916 H. Buch	
1992 H. B. Jacobsen	

Historiske tildragelser:

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sandager
----------	----------------	--------------------	-------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hoved- og avlsbygninger udgør et samlet 4-fløjet anlæg. I det nordøstlige hjørne af anlægget ligger der en mindre bygning.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord, med mindre indhold af eng, skov og kyststrækning.

Placering: Randplaceret.

Orientering: Agerorienteret.

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Der er aftegnet seks huse i ejerlavet. De fire ligger ved den sydlige ejerlavsrand. De to sidste huse ligger ved henholdsvis den østlige og nordlige ejerlavsrand.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 129 ha.

Antal marker:

heraf i årlig brug:

b. **Dyrket areal år 1682:** 115 tdr.ld.

Vangebrug: 2/2

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 28

1. + 2. bon: 86

eng: 3

skov: 0

græs: 0

Bemærkninger:

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: G. Vestfyn. Moræneflade med "israndkames".

Jordbund: Moræneler og smeltevandssand.

Naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod øst.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sandager
----------	----------------	--------------------	-------------------

Relikt-vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygningen ligger stadig tæt på avlsgården, men er ikke længere sammenbygget med denne. Den er tillige blevet flyttet en smule mod øst.</p> <p>Avlsgården er rykket en smule mod syd og består af en syd- og vestfløj med to mindre bygninger mod vest og øst.</p> <p>Det ene hus er forsvundet, ellers er de øvrige bevaret.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ikke ændret meget, idet der kun er bygget få nye huse.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdets udstrækning er ændret en smule.</p> <p>Gærderne omkring skov- og engarealet er bevaret.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Skovarealet er bevaret, men udvidet meget mod øst. Engområdet ved kysten er bevaret.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	<p>X</p> <p>X</p>	<p>X</p> <p>X</p> <p>X</p>	<p>X</p> <p>X</p>	<p>Opført 1839, som afløser for en hovedbygning fra 1743.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Hovedsageligt før 1889. Avlsgården efter 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sandager
----------	----------------	--------------------	-------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1764	1850	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn			30	20	20	19	16	15	14	
Bemærkninger:										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹	17	18	1870	1903 ²		
Tønder hartkorn			19	29	-	-	-	1714		
Bemærkninger: 1) incl. fæstegodset til Rynkebygård. 2) incl. fæstegodset til grevskabet Wedellsborg.										

			1662	1688	1764	18-	18-	1903 ²		
Antal gårde			2	4	-			280		
Heraf i hovedgd. sognet			0	-	-			21		
Antal huse				6	10			305		
Heraf i hovedgd. sognet				-	10			14		
Fæsteenheder ialt				10	10			585		
Bemærkninger:										

Godsfordelingen

	1662	1688	1764	18-			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	1	-	1	-			
Heraf samlinger på min. 3 gårde	0	-	0	-			
Antal egeliserede samlinger af gårde		-		-			

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	
Hoveriets omfang pr.gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sandager
----------	----------------	--------------------	-------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Orelund oprettedes o. 1550 af 2 gårde, Ore, der inden reformationen havde tilhørt Odensebispen. Hovedgården var i 1688 et beskedent anlæg på 20 tdr.htk., og den synes ikke udvidet senere.

Hovedgården havde i 1682 i forhold til herredsgennemsnittet god bonitet og nogen eng. Det dyrkede areal udgjorde 115 tdr.ld., der dyrkedes i tovangsbrug med 4 årig rotation. Hovedgården havde karakter af en lille korngård.

Godstilliggendet forblev meget beskedent (2-4 gårde), og i 1764 var der kun 10 jordløse huse som fæstegods.

b. Efter cirka 1800:

Hovedgårdsejerlavets areal var o. 1800 på 129 ha. O. 1903 var avlsgårdens areal på 89 ha, hvoraf 49 var ager, 14 eng og 28 skov.

I 1982 var der 117 ha til hovedgården, hvoraf 70 ha ager, 14 ha eng og 33 ha skov.

Orelunds fæstegods blev solgt fra før 1800. O. 1903 var der ansat 8 faste folk og 2 daglejere. I roe- og høsttiden beskæftigedes 2 folk ekstra.

Hovedgårdstaksten falder i perioden 1800-1956 fra 20 tdr.htk. til 14 tdr.htk. i 1956. O. 1903 var jorden delt i 8 marker, hvoraf 2 lå med kløver og græs. Den var da 40 køer og 20 kalve og ungkreaturer. Der produceres 9 fedesvin årligt.

Orelund hørte under Brahesborg til 1835, hvorefter den indlemmedes i grevskabet Wedellsborg. I 1916 blev den solgt fra sammen med grevskabet fæstegods.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Sandager
----------	----------------	--------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering: interesse.**

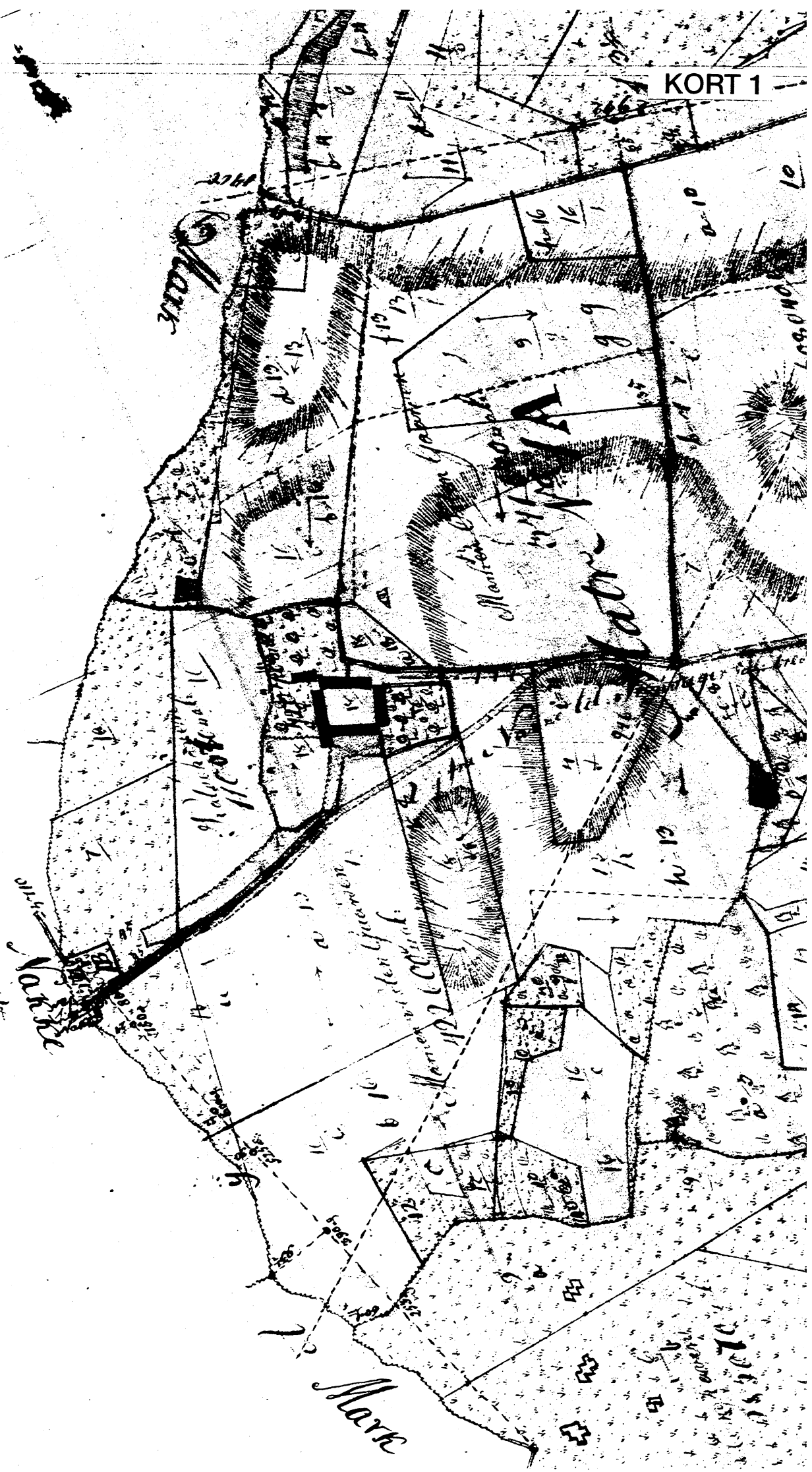
- Orelund er anlagt som hovedgård o. 1550 ved nedlæggelse af de to gårde i Sandager Ore. Af oprindelse er hovedgården en kystskovgård, men den fik ved skovens bortrydning mere karakter af korngård. Det beskedne anlæg på o. 20 tdr.htk. udvidedes ikke siden.
- Hovedgården havde i 1600-1700-tallet meget lidt fæstegods, i 1764 blot 10 huse. Fra 1835-1916 indgik Orelund i grevskabet Wedellsborg. Orelund opnåede ingen særskilt status.
- Bygningerne er nyopført i 1800- og 1900-tallet.

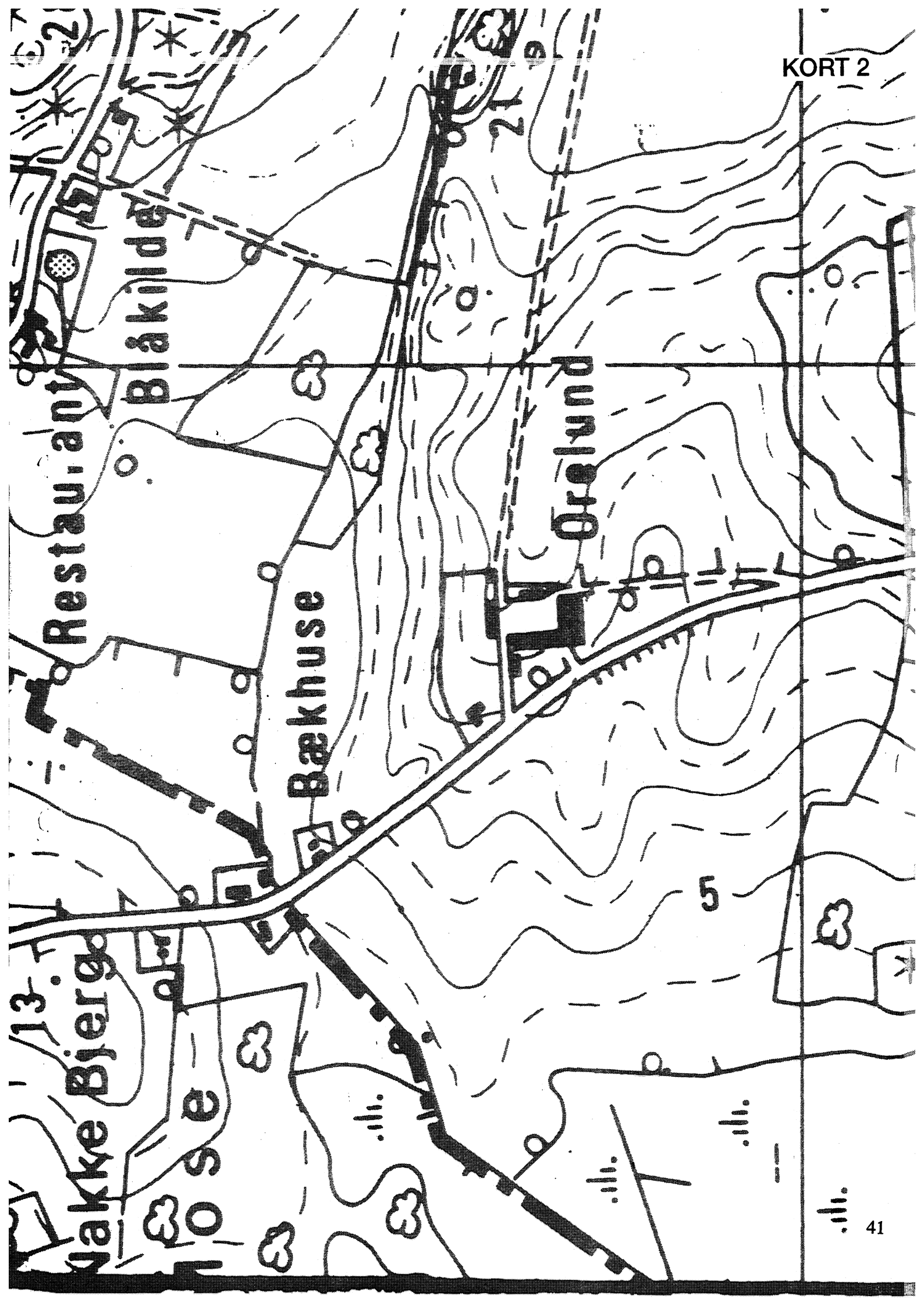
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med en meget beskeden karakter. Hovedgården opnåede aldrig særlig betydning på egnen.

Relikt-vurdering: interesse.

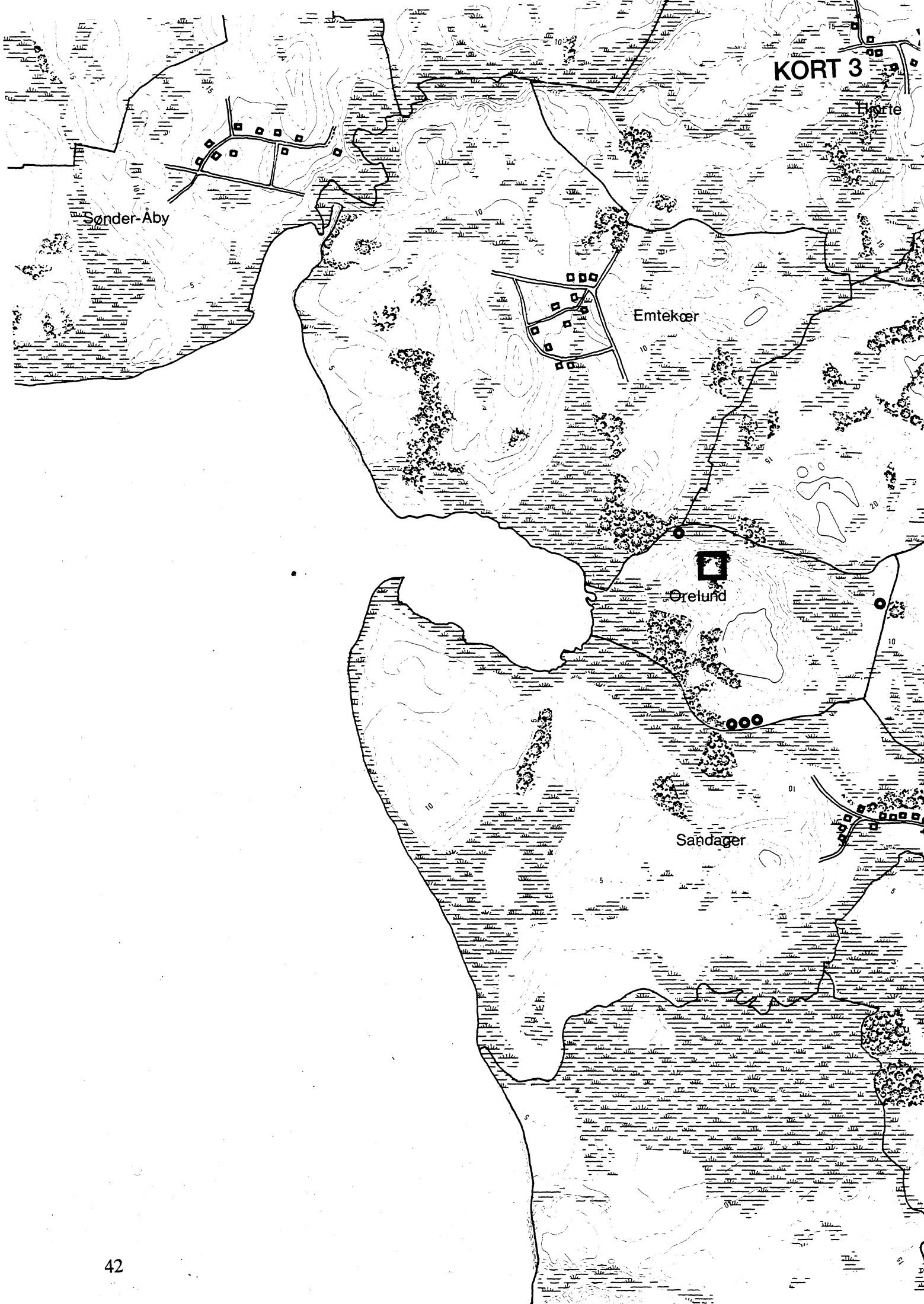
- Bygningerne er nyopført i 1800- og 1900-tallet.
- Ejerlavet er ikke præget af nybebyggelse. Skov- og strandensarealer er bevarede.
- Særlige relikter: -
- Arkæologiske interesser: Tomten af Sandager Ore.

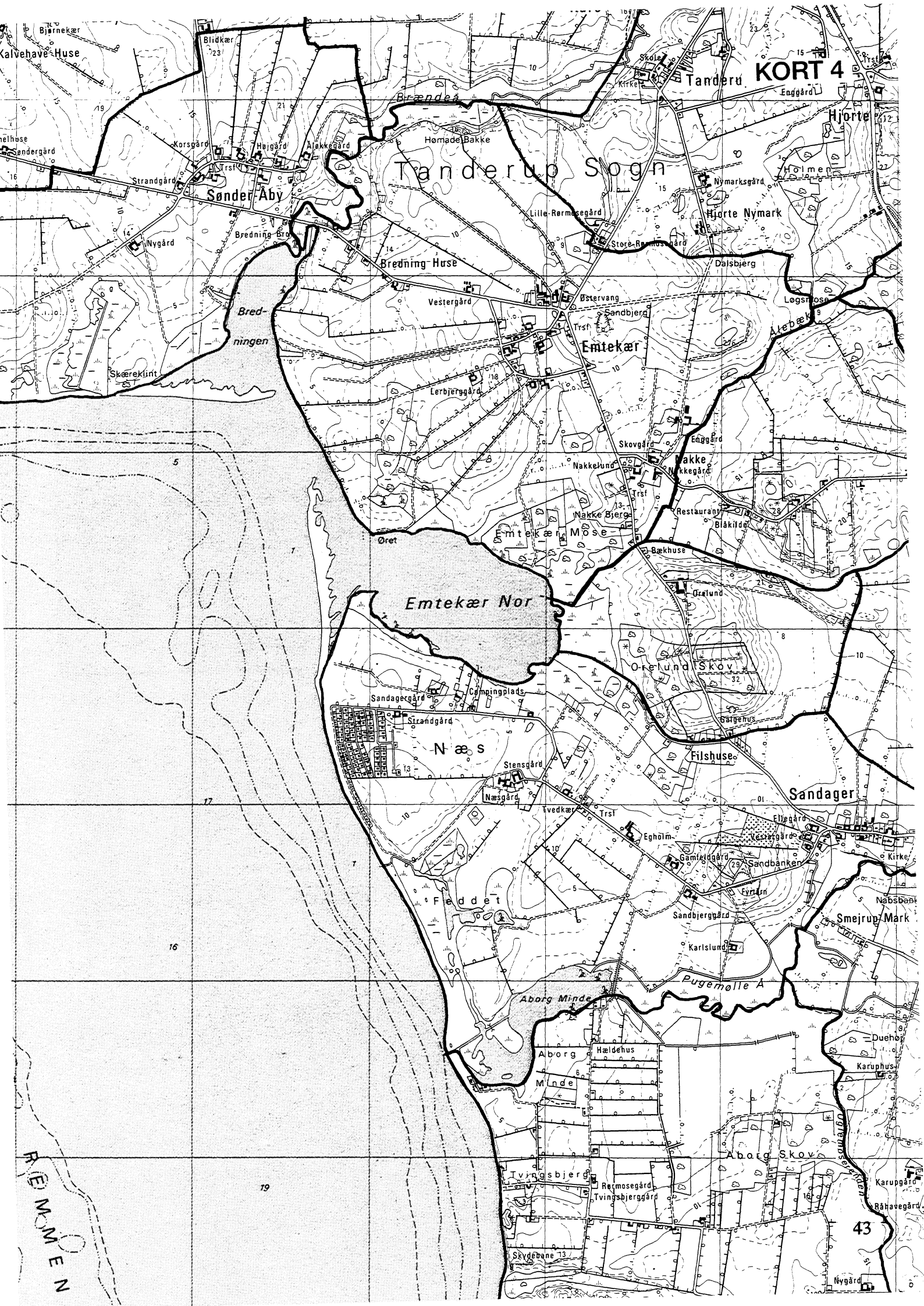
Handwritten notes on the left side of the map, including "Kort 1" and "10000".

KORT 3

KORT 4

Tanderup Sogn

Sønder Åby

Bredning Huse

Emtekær

Emtekær Nor

Næs

Sandager

Fæddet

Pugemølle A

Aborg Minde

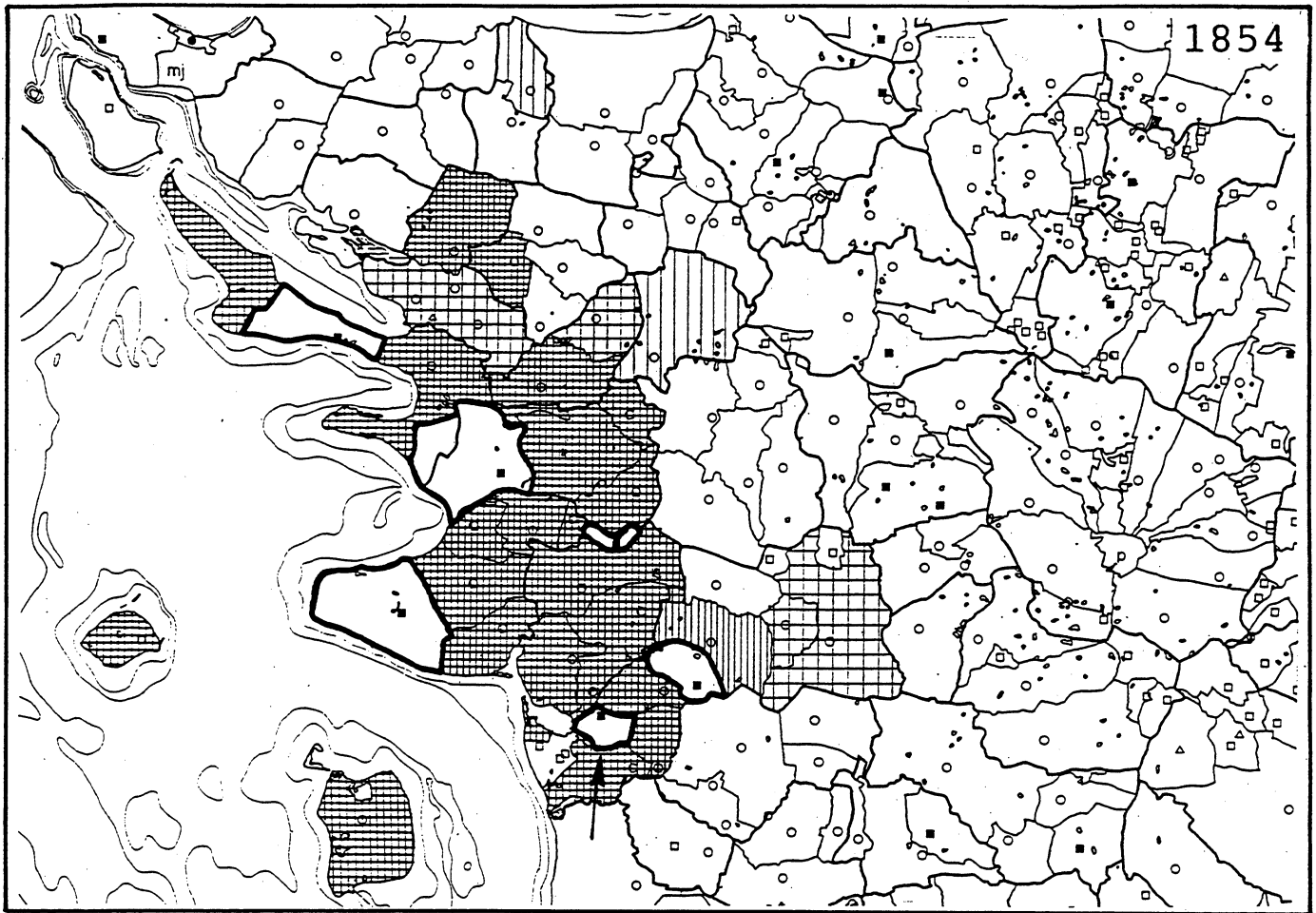
Aborg Minde

Aborg Skov

43

REMMEN

Skovgårde

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Søby
-----------------	-----------------------	---------------------------	----------------------

Navn: Skovgårde	Tidligere navn:
---------------------------	------------------------

Bemærkninger: Skovgårde er nævnt første gang i 1466 i formen Schowgarde. Navnet hentyder til beliggenheden ved skov.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
--	----------------------------------

Bemærkninger: Skovgårde er udparcelleret i Søbys ejerlav ved rydning af skov i middelalderen. I 1600-tallet udvidedes hovedgårdsejerlavet, således blev 30 tdr.htk. lagt under hovedgårdstakst i 1676.

Ejere:	
1466 Verner Pedersen Pil	Fælles ejer med nabogården:
1482 Otto Skinkel	1756-1828 forenet med Brahesborg.
1512 Lauris Pedersen Norby	
1641 Jørgen Brahe	Under
1641 Karen og Hildeborg Bille	Det grevelige rantzauske forlods 1829-1922
1660 Jørgen Hartvigsen	
1671 Erik Steensen	
1708 Mogens Holck	
1755 Chr. Rantzau	
1922 Staten (udstykning)	
Aug. Kær Hovedparcellen	
1992 Mogens Hauch Fenger	
1995 Hans og Else Marie Egeskov	

Historiske tildragelser:

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Søby
----------	----------------	--------------------	---------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hovedbygningen er et trefløjet anlæg, åbent mod nord. Henholdsvis vest og øst på kortet ligger der to mindre bygninger. Anlægget er omgivet af voldgrave på de tre sider. Avlsgården umiddelbart nord for hovedbygningen er et uregelmæssigt trefløjet anlæg åbent mod syd.

b. Placering i ejerlavet:

Ejerlavets ressourcer: Overvejende agerjord.

Placering: Centralplaceret.

Orientering: Ager-/engorienteret.

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Umiddelbart vest for hovedanlægget ligger der et hus. Ellers er der kun aftegnet et enkelt hus i ejerlavet, som ligger i ejerlavsranden ved vejen mod Frederiksgave.

Driftsøkonomi

a. Areal år 1800: 166 ha.

Antal marker: 7

heraf i årlig brug: 3

b. Dyrket areal år 1682: 130 tdr.ld.

Vangebrug: 4/4

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 26

1.+ 2. bon: 64

eng: 9

skov: 0

græs:

Bemærkninger: 1682: 8 malkekøer, 24 øksne, 18 stude, 21 ungnød.

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: K. Vestfyn. Moræneflade med israndsbakker.

Jordbund: Overvejende moræneler med spredte forekomster af sand og grus.

Naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Kirke Søby.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Søby
----------	----------------	--------------------	---------------

Relikt-vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger:</p> <p>Hovedbygning: Hovedbygningen er stadig et trefløjet anlæg åbent mod nord, men de to mindre bygninger er forsvundet. Voldgravene er væk.</p> <p>Avlsgården er ligeledes stadig et trefløjet anlæg, men anlægget er blevet mere regelmæssigt og er nu sammenbygget med hovedbygningerne.</p> <p>Huse: De to huse er forsvundet.</p> <p>Bebyggelsesgrad: I den vestlige del af ejerlavet er der opført en del huse langs vejen.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Parken: Parken er blevet udvidet mod syd og indskrænket mod øst.</p> <p>Allé: Alléen, som fører hen til anlægget fra vest, er delvis bevaret.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Agerjord: Over halvdelen af agerjorden er blevet plantet til med frugttræer.</p> <p>Eng, mose og skov: De få vådområder og skove, der var o. 1800 er forsvundet.</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	<p>x</p> <p>x</p>	<p>x</p> <p>x</p>	<p>x</p> <p>x</p> <p>x</p> <p>x</p>	<p>Hovedbygningen opført i 1721. Ombygget i 1863 hvor to grundmurede fløje blev opført.</p> <p>En stor del af jordtilliggendets udstykkedes i 1923 til statshusmandsbrug.</p> <p>Tilplantningen er foregået i 1960'erne.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne ved hovedbygningen og avlsbygningen er hovedsageligt sket før 1889, mens ændringerne i ejerlavet hovedsageligt er sket efter 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Søby
----------	----------------	--------------------	---------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1770	1870	18	1903	1956	
Tønder hartkorn			24	21	21	30		30	16	
Bemærkninger:										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	18	1870	1903		
Tønder hartkorn			14	147	221			25		
Bemærkninger:										

			1662	1688	1771	18	18	1903		
Antal gårde			2	24	56			4		
Heraf i hovedgd. sognet			1	15	20			4		
Antal huse				13	14			4		
Heraf i hovedgd. sognet				12	5			4		
Fæsteenheder ialt				37	70			8		
Bemærkninger:										

Godsfordelingen

	1662	1688	1771	18			
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	2	-	22				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	0	-	7				
Antal egeliserede samlinger af gårde		-	2				

Hoveri

Antal hoveripltige enheder o. 1770:	
Hoveriets omfang pr.gs. gård: 22	a) pløjedage
	b) spanddage 1
	c) gangdage 5
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Søby
----------	----------------	--------------------	---------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Skovgårde synes udparcelleret af Kirkesøbys ejerlav i middelalderen, formentlig i forbindelse med skovrydning. I 1664 var der imidlertid - på trods af navnet - ingen skov i ejerlavet. Hovedgården udvidedes i 1676, men var alligevel i 1688 et meget beskedent anlæg på 21 tdr.htk.

Der var da opdyrket 130 tdr.ld., der dyrkedes i et tovangsbrug med 8 årig rotation. Boniteten var noget ringere end herredsgennemsnittet, men der var god eng til gården, der i 1682 havde en besætning på 71 kreaturer. Skovgårde må overvejende betegnes som en enggård.

I 1662 havde hovedgården et tilliggende på blot 2 fæstegårde, men fra 1671 udvidedes gården voldsomt ved opkøb fra kronen af bl.a. 12 gårde i sognet samt kirkerne Søby, Turup, Ørsted, Ubberud, Uggerslev og Søllested. I 1721 opførtes ny hovedbygning af bindingsværk. I 1755 blev Skovgårde med 33 gårde og nogle huse, ialt 198 tdr.htk. bøndergods samt Søby og Turup kirke solgt til Brahesborg. I 1771 var tilliggendet på 56 gårde, hvoraf de 20 i hovedgårdssognet.

Amtmand Erik Steensen ejede Skovgårde fra 1671 til 1701 og ved hans indsats blev det lille gods gjort til en komplet hovedgård med i 1708 21 tdr.htk. hovedgårdstakst, 196 tdr.htk. bøndergods og 94 tdr.htk. kirkegods. I 1735 oprettedes et hospital i Kirke Søby.

b. Efter cirka 1800:

Hovedgårdsejerlavet var o. 1800 på 166 ha. O. 1903 blev det opgjort til 165 ha, hvoraf 154 var ager, 6 eng og 2 skov. I 1923 blev Skovgårde overtaget af staten, der udstykkede ca. 80 ha. I 1982 var arealet 89 ha, hvoraf frugtplantage 30 ha, ager 50 ha, eng 5 ha og skov 4 ha.

Fæstegodset blev solgt fra i den sidste halvdel af 1800-tallet. O. 1903 blev avlsgården drevet af 14 faste folk og 2 daglejere. I roe- og høsttiden beskæftigedes 6-8 mand ekstra.

Hovedgårdstaksten holder sig stabilt på 30 tdr.htk. i 1800-tallet. Efter udstykningen i 1923 falder den til 16 tdr.htk. Jorden var o. 1770 delt op i 7 marker, hvoraf de 3 blev dyrket årligt. O. 1903 var der 8 marker, hvoraf 1 lå brak, mens 2 lå med kløver og græs. Der var da 80 køer og 40 stk. ungvæg og kalve, og der produceredes årligt 100 fedesvin. Hovedgården havde samme ejer som Brahesborg fra 1756-1922. Fra 1829 indgik Skovgårde i det grevelige Rantzauske forlods. I 1922 overgik den til fri ejendom.

Fyns Amt	Herred: Båg	Kommune: Assens	Sogn: Søby
----------	----------------	--------------------	---------------

Sammenfattende vurdering: Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering: interesse.**

1. Skovgårde synes anlagt i senmiddelalderen i forbindelse med skovrydning. Den er udparcelleret af Kirke-Søby ejerlav. I 1600-tallets anden halvdel udvidedes ejerlavet til 21 tdr.htk. Skovgårde er centralplaceret i sit ejerlav og har ager/eng orientering. Fra anlæggelsen havde Skovgårde karakter af skovgård, men i 1600-tallet havde den nærmest karakter af enggård/korngård, idet skoven var bortryddet.
2. Godstilligendet var særdeles beskedent, indtil en godsopbygning i 1600-tallet gjorde Skovgårde til en komplet hovedgård med et tilliggende på godt 30 gårde og Søby og Turup Kirker. Fra 1756 til 1922 fulgte Skovgårde Brahesborg/det grevelige Rantzause forlods. I 1923 udstykkedes halvdelen af Skovgårde.
3. Hovedbygning fra 1721.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med en lang udviklingstendens med få tildels atypiske udviklingskarakteristika.

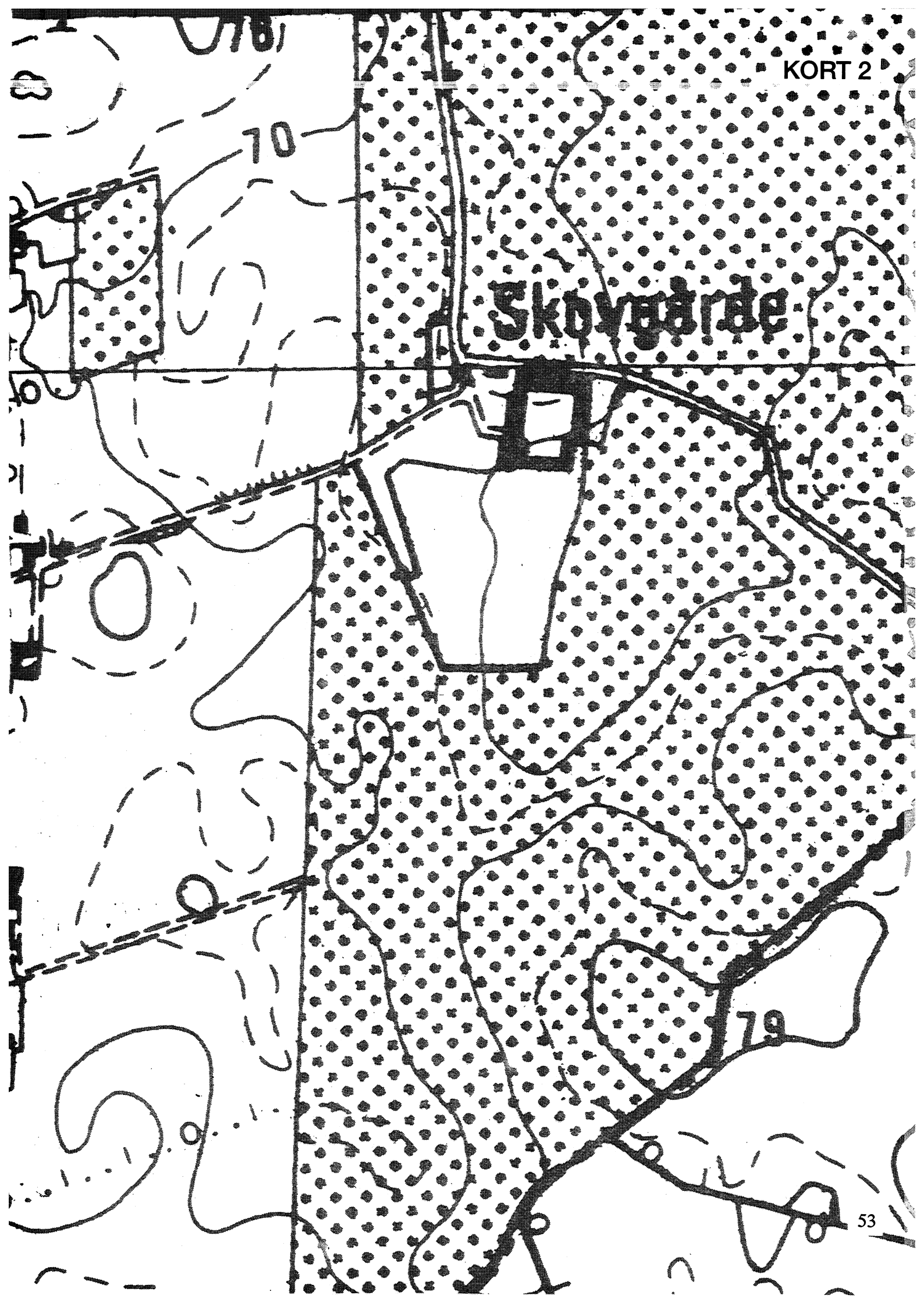
Relikt-vurdering: interesse.

1. Hovedbygningen fra 1721 er bevaret dog med ombyggede sidefløje fra 1800-tallet. Avlsgården har bevaret sin sluttede karakter.
2. Ejerlavet er for halvdelen vedkommende udstykket. Vådområder og skove er forsvundet. Omtrent halvdelen af agerarealet er nu tilplantet med frugttræer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

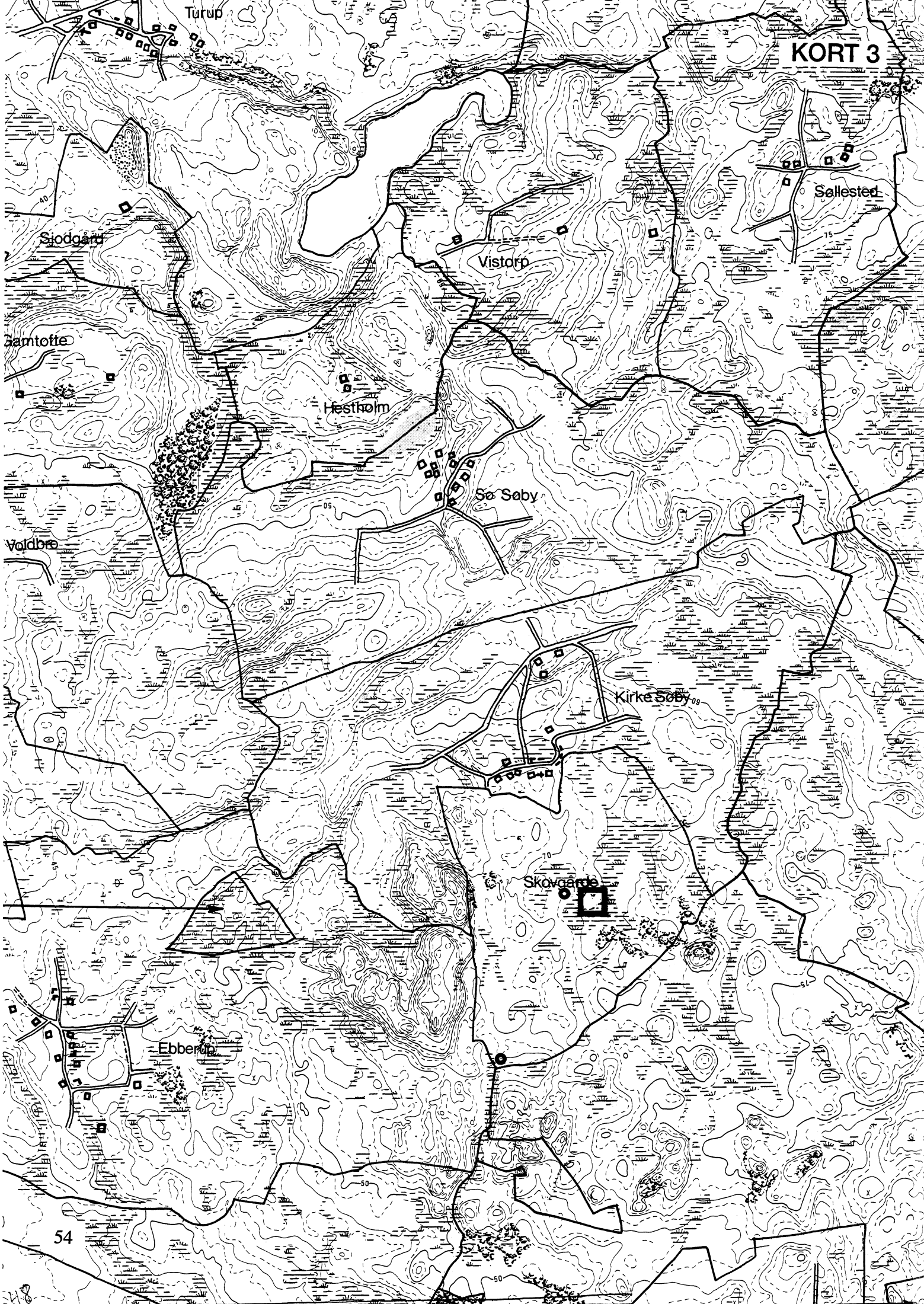

Skovgårde

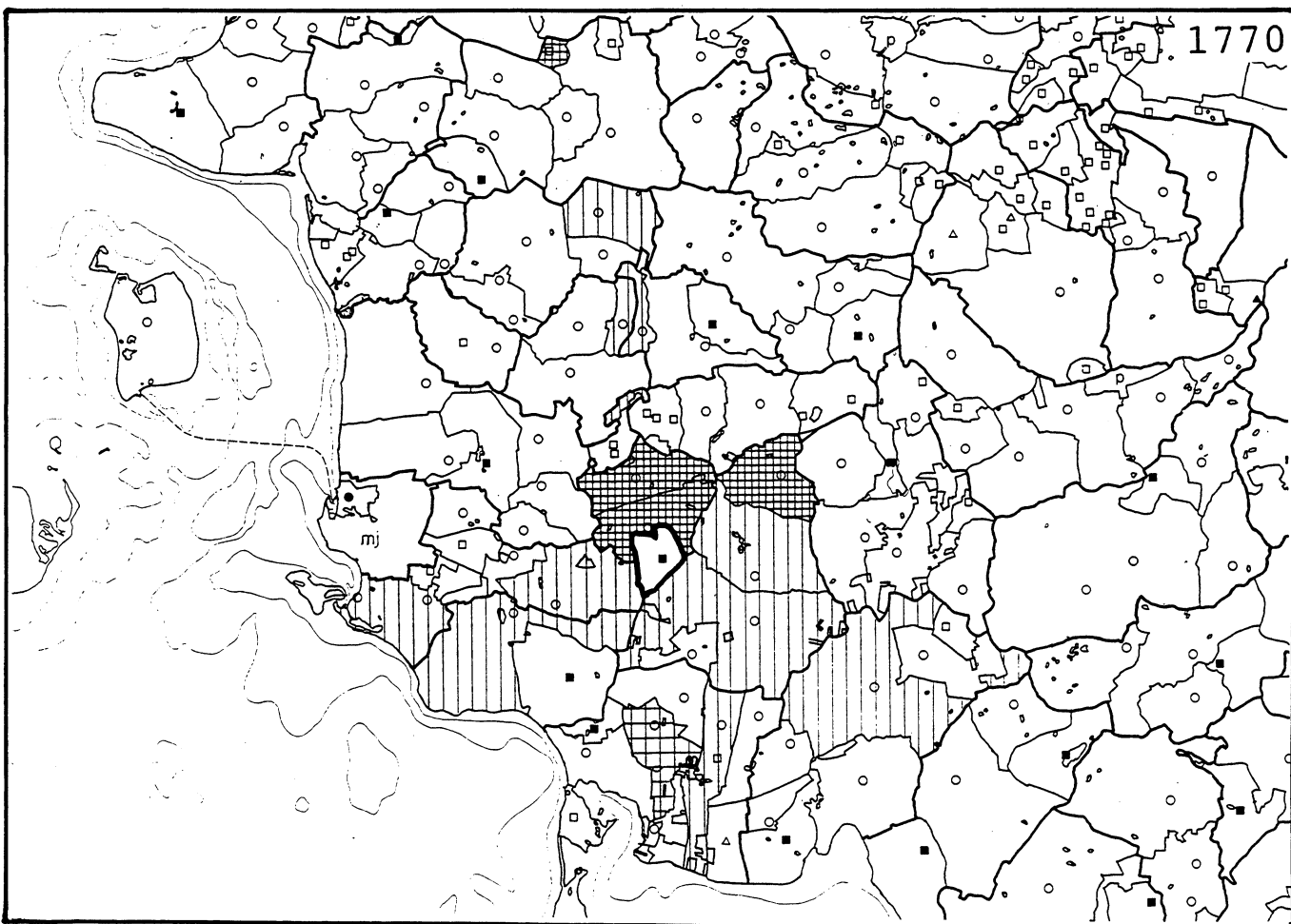
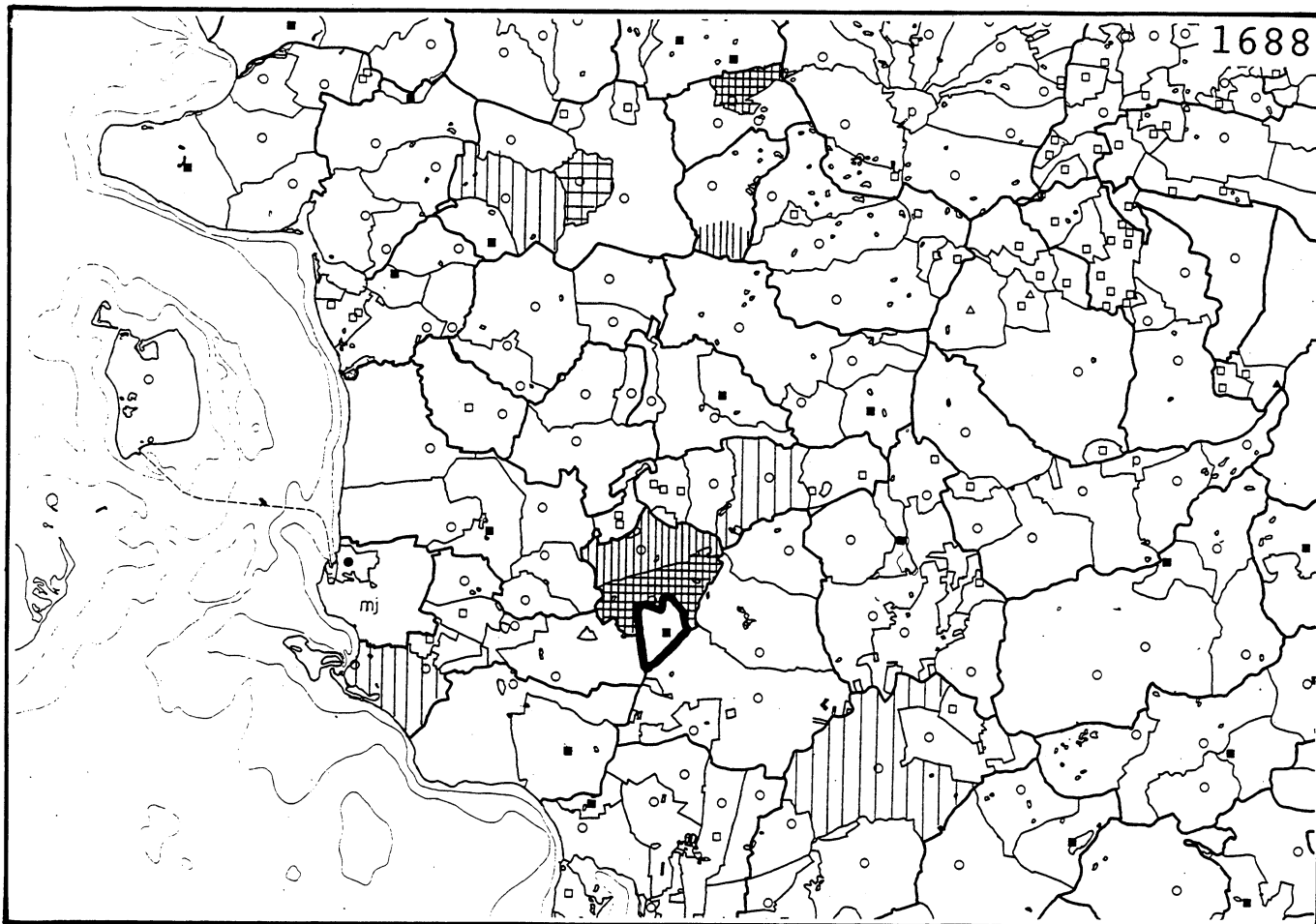

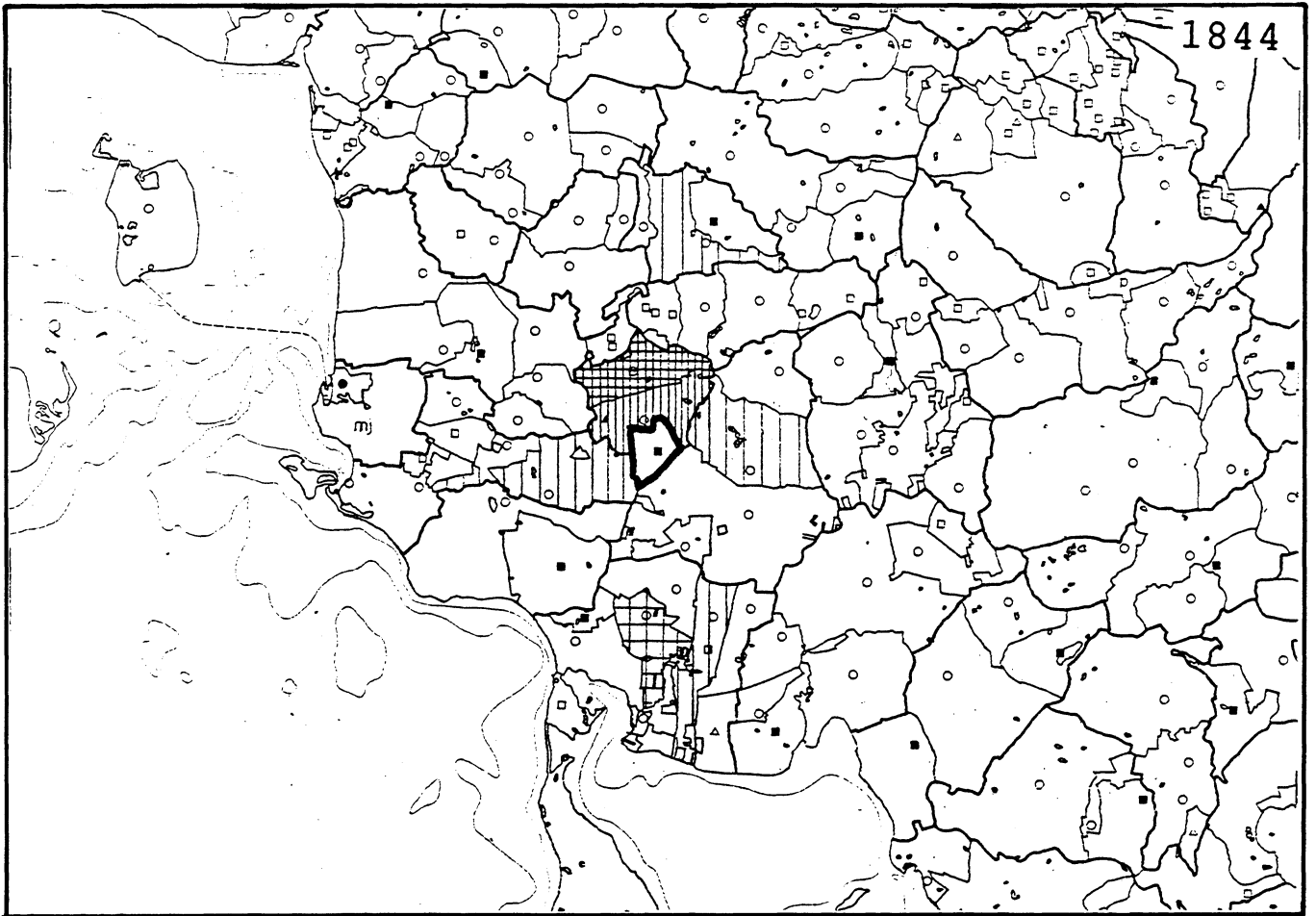
KORT 3

KORT 4

Oversigt over tidligere publikationer inden for "Naturforvaltning og Kulturhistorie i Fyns Amt".

KULTURHISTORIE

1. Landsbyregistrering i Fyns Amt, foreløbig orientering, 1983
Landsbyregistrering i Fyns Amt, Historiske forhold, 1983
  - 1.01 Assens Kommune
  - 1.02 Bogense Kommune
  - 1.03 Broby Kommune
  - 1.04 Egebjerg Kommune
  - 1.05 Ejby Kommune
  - 1.06 Faaborg Kommune
  - 1.07 Glamsbjerg Kommune
  - 1.08 Gudme Kommune
  - 1.09 Haarby Kommune
  - 1.10 Kerteminde Kommune
  - 1.11 Langeskov Kommune
  - 1.12 Marstal Kommune
  - 1.13 Middelfart Kommune
  - 1.14 Munkebo Kommune
  - 1.15 Nyborg Kommune
  - 1.16 Nr. Åby Kommune
  - 1.17 Odense Kommune bind 1 og 2
  - 1.18 Otterup Kommune
  - 1.19 Ringe Kommune
  - 1.20 Rudkøbing Kommune
  - 1.21 Ryslinge Kommune
  - 1.22 Svendborg Kommune
  - 1.23 Sydlangeland Kommune
  - 1.24 Sønder sø Kommune bind 1 og 2
  - 1.25 Tommerup Kommune
  - 1.26 Tranekær Kommune
  - 1.27 Ullerslev Kommune
  - 1.28 Vissenbjerg Kommune
  - 1.29 Ærøskøbing Kommune
  - 1.30 Ørbæk Kommune
  - 1.31 Årslev Kommune
  - 1.32 Aarup Kommune
2. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan, Supplerende oplæg vedrørende udpegnings af bevaringsværdige landsbyer og sikring af kirkeomgivelser. juni 1984. Udgået.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplanlægning Kulturhistoriske forhold, 1984
4. Landskabsarkitektonisk registrering af hovedgårde, 1988
5. Vand- og vandkraftsudnyttelse på Fyn, 1989
6. Landsbyer med særlige bevaringsinteresser, 1992
7. Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Skemaer og kort.
  - 7.01 Kerteminde Kommune, 1994.
  - 7.02 Faaborg Kommune, 1994.
  - 7.03 Odense Kommune, 1995

NATURFORVALTNING

Fredninger / beskyttet natur

1. Registrering af kirkeomgivelsesfredninger i Fyns Amt, 1980
2. Oversigt over fredede arealer og naturfredningslovens beskyttelses- og byggelinier i Fyns Amt 1981 Udgået.
3. Oversigt over vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43 I Fyns Amt, 1983 Udgået.
4. Fredninger i Fyns Amt, 1989
  - 14.1 Nordlige fredningskreds
  - 14.2 Sydlige fredningskreds
  - 14.3 Vestlige fredningskreds

Planlægning

1. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan oplæg, juni 1983. Udgået.
2. Forslag vedrørende udbygning af det rekreative hovedstinet, 1984.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplan foreløbigt tryk, 1986. Udgået.
4. Fredningsplanlægning, Handlingsprogram, forslag 1987. Udgået.
5. Fredningsplanens Handlingsprogram, 1989
6. Fredningsplan, 1991.

Registrering / overvågning / pleje

1. Oversigt over biologiske interesseområder i Fyns Amt, 1981
2. Stævningsskove på Langeland, 1988
3. Naturpleje 1987, 1988.
4. Naturpleje 1988, 1989.
5. Overvågning af fuglelokaliteter i Fyns Amt, 1989.
6. Overvågning af fugle i Fyns Amt 1988, 1990.
7. Naturpleje 1989, 1990.
8. Overvågning af padder i Fyns Amt 1988, 1990.
9. Stævningsskove på Fyn, 1990
10. Moser i Fyns Amt - Nyborg Kommune, 1991

Registrering / overvågning / pleje .... fortsat

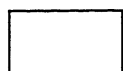
11. Moser i Fyns Amt - Tommerup Kommune, 1991
12. Moser i Fyns Amt - Odense Kommune, 1992
13. Moser i Fyns Amt - Faaborg Kommune, 1992
14. Strandenge i Fyns Amt, 1993

Henvendelse vedrørende publikationer kan ske til:

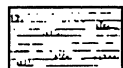
Fyns Amt, Natur- og vandmiljøafdelingen, Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ, tlf. 66 15 94 00.

Signaturforklaring

Kort 3

Agerland

Eng/mose

Skov

Bakkeoverdrev

Hovedgård med voldgrav

Hovedgård

Voldsted

Gård

Mølle

Teglværk

Smedie

Hus

Kalkovn

Kort 5

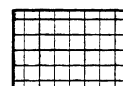
Ejerlavskort med påtrykte ejersignaturer

Hovedgårdstakst

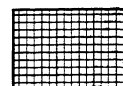
0-25%

25-50%

50-75%

75-100%